

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Kristijono Baristos,
V kurso, viešųjų finansų ir mokesčių teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas
Kolektyvinio investavimo subjektų pajamų ir pelno apmokestinimo teisinio
reglamentavimo problemos Lietuvoje
Problems of Legal Regulation of Income and Profit Taxation of Collective
Investment Entities in Lithuania

Vadovas: dr. Vitas Vasiliauskas
Recenzentas: asist. dr. Povilas Gruodis

Vilnius
2026

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Darbe nagrinėjamos kolektyvinio investavimo subjektų pajamų ir pelno apmokestinimo teisinio reglamentavimo problemos Lietuvos teisinėje sistemoje. Dėmesys skiriamas tiek pačiam KIS apmokestinimo institutui ir jo reguliavimo ypatybėms, tiek praktinėms problemoms, su kuriomis susiduria Lietuvos ir užsienio kolektyvinio investavimo subjektų valdytojai, veikiantys arba ketinantys veikti Lietuvoje.

Pagrindiniai žodžiai: kolektyvinio investavimo subjektai, pelno mokestis, mokestinis neutralumas, antivengiminės taisyklės, ESTT jurisprudencija.

This thesis examines the problems arising from the legal regulation of income and profit taxation of collective investment undertakings within the Lithuanian legal system. The study focuses on the legal characteristics of this institution and the regulatory aspects associated with it, alongside the practical challenges encountered by both Lithuanian and foreign collective investment undertaking managers operating or intending to operate in Lithuania.

Keywords: collective investment undertakings, corporate income tax, tax neutrality, anti-avoidance rules, CJEU case law

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	2
IŽANGA.....	4
1 SKYRIUS. KIS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	7
1.1 KIS samprata ir veikimo logika.....	7
1.2 KIS reguliavimas Europos Sąjungoje	8
1.3. KIS teisinis statusas Lietuvoje	11
2 SKYRIUS. KIS APMOKESTINIMAS	13
2.1. KIS mokestinio kvalifikavimo problema.....	13
2.2. Lietuvos KIS apmokestinimo modelis	15
2.2.1. Fondo lygmuo.....	15
2.2.2. Investuotojo lygmuo.....	16
2.3. Antivengiminės taisyklės KIS kontekste	18
2.3.1. ATAD ir ES pirminės teisės sąveika KIS kontekste.....	18
2.3.2. GAAR Lietuvoje	23
2.3.3. PPT ir BEPS įtaka	29
3 SKYRIUS. LYGINAMOJI ANALIZĖ IR REKOMENDACIJOS	32
3.1. KIS apmokestinimo modeliai ES valstybėse narėse.....	32
3.2. DAIS ir ES direktyvų taikymas KIS struktūroms	37
3.2.1. Tarpinių jurisdikcijų problema ir potencialūs ginčų scenarijai.....	40
3.3. Tikrojo savininko doktrina tarptautiniame kontekste.....	43
3.3.1. KIS kaip tarpininkų specifi­ka ir tikrojo savininko nustatymo problemos	44
3.3.2. Dividendų, palūkanų ir kitų pasyvių pajamų srautų vertinimas	45
3.3.3. Tikrojo savininko kriterijaus suderinamumas su investicinio neutralumo modeliu.....	46
3.4. Perspektyvos ir rekomendacijos Lietuvai.....	47
3.4.1 Rekomendacijos	48
IŠVADOS	50
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	58
SUMMARY	59

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AIF	Alternatyvusis investicinis fondas (angl. <i>Alternative Investment Fund</i>)
AIFMD	Alternatyvaus investavimo fondų valdytojų direktyva (angl. <i>Alternative Investment Fund Managers Directive</i>)
ATAD	Direktyva, nustatanti kovos su mokesčių vengimo praktika taisyklės (angl. <i>Anti-Tax Avoidance Directive</i>)
BEPS	Mokesčių bazės erozija ir pelno perkėlimas (angl. <i>Base Erosion and Profit Shifting</i>)
DAIS	Dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis (-ys)
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. <i>Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD</i>)
EBITDA	Pelnas prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą ir amortizaciją (angl. <i>Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortisation</i>)
EEE	Europos ekonominė erdvė
ES	Europos Sąjunga
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
FASTER	Direktyva dėl greitesnio ir saugesnio išskaičiuojamųjų mokesčių permokos grąžinimo lengvatų taikymo (angl. <i>Faster and Safer Relief of Excess Withholding Taxes</i>)
FBI	Fiskalinis investicinis subjektas (nyd. <i>Fiscale Beleggingsinstelling</i>)
GAAR	Bendroji kovos su piktnaudžiavimu taisyklė (angl. <i>General Anti-Abuse Rule</i>)
IRD	Palūkanų ir autorinių atlyginimų direktyva (angl. <i>Interest and Royalties Directive</i>)
KIS	Kolektyvinio investavimo subjektas (-ai)
LVAT	Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
MAĮ	Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas
MLI	Daugiašalė mokesčių konvencija (angl. <i>Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting</i>)

PMĮ	Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas
PPT	Principinio tikslo testas (angl. <i>Principal Purpose Test</i>)
PSD	Patronuojančių ir dukterinių bendrovių direktyva (angl. <i>Parent-Subsidiary Directive</i>)
SESV	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo

IŽANGA

Kolektyvinio investavimo subjektai per pastaruosius dešimtmečius tapo vienu svarbiausių šiuolaikinės finansų sistemos instrumentų. Sutelkdami skirtingų investuotojų lėšas ir investuodami jas pagal profesionaliai valdomo portfelio principus, KIS sumažina investavimo riziką ir padidina investicijų prieinamumą – tiek mažmeniniams, tiek instituciniams investuotojams. Europos Sąjungoje KIS valdomo turto vertė siekia dešimtis trilijonų eurų, ir tai rodo ne tik šios investavimo formos populiarumą, bet ir sisteminę reikšmę finansų stabilumui bei kapitalo rinkų veikimui.¹

KIS veikla Europos Sąjungos teisėje harmonizuota siekiant sudaryti sąlygas laisvam kapitalo judėjimui ir vienodoms konkurencinėms sąlygoms tarp valstybių narių. Apmokestinimas, priešingai nei veiklos reguliavimas, išlieka nacionalinio reguliavimo srityje. Dėl to vienodomis taisyklėmis veikiantys subjektai skirtingose valstybėse narėse apmokestinami nevienodai. Tai lemia konkrečias praktines problemas – dvigubą apmokestinimą arba neapmokestinimą, investicinio neutralumo iškreipimus, taip pat situacijas, kai investuotojų sprendimai grindžiami ne ekonomine logika, o mokestiniais sumetimais. Be to, nacionaliniai KIS apmokestinimo režimai, palankesni rezidentų fondams ir nenumatantys lygiaverčių sąlygų nerezidentų fondams, gali būti vertinami kaip diskriminaciniai ir nesuderinami su SESV 63 straipsnyje įtvirtinta laisvo kapitalo judėjimo laisve, kaip ne kartą yra konstatavęs ESTT.

KIS apmokestinimo klausimus dar labiau komplikuoja pastaraisiais metais sustiprėję tarptautiniai ir ES lygmens kovos su mokesčių vengimu reikalavimai. Antivengiminės taisyklės, pirmiausia GAAR, perkelta į nacionalinę teisę įgyvendinant ATAD, kuriamos atsižvelgiant į tradicines įmonių struktūras ir ne visuomet tinkamai atspindi KIS specifiką. Kolektyvinis investavimas, ribota dalyvių disponavimo teisė, iš anksto apibrėžtos pelno paskirstymo taisyklės – šios KIS struktūrinės savybės gali formaliai atitikti antivengiminių taisyklių taikymo kriterijus, nors yra būdingos teisėtai kolektyvinio investavimo veiklai. Kyla klausimų ne tik dėl tokių taisyklių taikymo pagrįstumo ir proporcingumo, bet ir dėl aiškių ribų tarp realios investicinės veiklos ir piktnaudžiavimo nustatymo.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimo Lietuvoje sistemą, identifikuoti pagrindines teisinio reguliavimo spragas ir antivengiminių

¹ EFAMA (European Fund and Asset Management Association). *Asset Management in Europe: Facts and Figures 2024* [interaktyvus]. Briuselis: EFAMA, 2024. https://www.efama.org/sites/default/files/files/fact-book-2024_lowres.pdf

taisyklių taikymo rizikas bei pateikti konkrečias rekomendacijas Lietuvos KIS apmokestinimo sistemos tobulinimui.

Šio darbo tikslui pasiekti keliama šie uždaviniai:

1. Atskleisti KIS sampratą ir jų teisinio reguliavimo pagrindus Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje.
2. Nustatyti, kaip Lietuvos KIS apmokestinimo modelis koreliuoja su mokestinio neutralumo principu.
3. Išnagrinėti, kokias rizikas antivengiminių taisyklių taikymas kelia KIS struktūroms.
4. Palyginti Lietuvos reguliavimą su kitų Europos Sąjungos valstybių narių KIS apmokestinimo modeliais.
5. Pateikti pasiūlymus Lietuvos teisinio reguliavimo tobulinimui.

Darbo objektas. Kolektyvinio investavimo subjektų pajamų ir pelno apmokestinimo teisinis reglamentavimas Lietuvoje – KIS mokestinio neutralumo modelis, antivengiminių taisyklių taikymas KIS struktūroms, tikrojo savininko doktrinos taikymo ypatumai ir DAIS bei ES direktyvų lengvatų prieinamumas kolektyvinio investavimo subjektams tarpvalstybiniame kontekste.

Lietuvos teisės doktrinoje KIS apmokestinimo klausimai iki šiol nagrinėti fragmentiškai – daugiausia apsiribojant atskirų mokesčių ar bendrųjų kovos su mokesčių vengimu priemonių analize. Šiame darbe kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas nagrinėjamas integruotai: apimamas nacionalinis reguliavimas, ES teisė ir antivengiminių taisyklių sąveika, taip pat nacionalinio reguliavimo santykis su ES teisėje įtvirtintais principais ir tarptautinės mokesčių teisės tendencijomis.

Darbe analizuojami ir praktiniai antivengiminių taisyklių taikymo aspektai KIS struktūroms, modeliuojami galimi mokestiniai ginčų scenarijai, leidžiantys įvertinti nagrinėjamos problematikos praktinę reikšmę.

Tyrimo metodai. Darbe taikomi šie tyrimo metodai:

1. Lingvistinis metodas – naudojamas aiškinant pagrindines su tyrimu susijusias teises sąvokas. Metodas taikytas visame darbe aiškinant KIS, mokestinio neutralumo, tikrojo savininko ir antivengiminių taisyklių sąvokas tiek Lietuvos teisės aktuose, tiek ES direktyvose.
2. Sisteminės analizės metodas – taikomas vertinant nacionalinio ir Europos Sąjungos teisinio reguliavimo sąveiką. Metodas pasitelktas analizuojant PMI, MAĮ, ATAD ir ES

- pirminės teisės normų tarpusavio santykį, taip pat tiriant, kaip skirtinguose hierarchijos lygmenyse esančios normos sąveikauja praktinių KIS struktūrų kontekste.
3. Lyginamasis metodas – naudojamas analizuojant kitų Europos Sąjungos valstybių narių KIS apmokestinimo modelius. Trečiajame skyriuje lyginami Liuksemburgo, Airijos, Nyderlandų ir Vokietijos KIS apmokestinimo modeliai. Valstybės atrinktos remiantis jų modelių reprezentatyvumu ir ESTT praktikos aktualumu Lietuvos teisinės aplinkos vertinimui.
 4. Teleologinis metodas – taikomas atskleidžiant antivengiminių taisyklių tikslus ir jų taikymo logiką. Metodas ypač aktualus aiškinant ATAD 6 straipsnio GAAR tikslą ir jo taikymo logiką KIS kontekste, vertinant, ar atskiros PMI nuostatos buvo skirtos apimti kolektyvinio investavimo struktūras.

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant magistro darbą svarbiais tyrimo šaltiniais buvo nacionaliniai teisės aktai (PMĮ, MAĮ), Europos Sąjungos direktyvos (ATAD, KIPVPS direktyva 2009/65/EB, AIFMD 2011/61/ES), ESTT jurisprudencija ir užsienio mokslininkų darbai. Tarp pastarųjų ypač reikšmingi buvo Dourado, Kofler, Van Weeghel ir De Broe moksliniai darbai, skirti tarptautinio mokesčių vengimo prevencijos ir investicinių fondų apmokestinimo problematikai. Analizuojant ESTT praktiką remtasi bylomis L Fund, AllianzGI-Fonds AEVN (C-545/19), Fidelity Funds (C-480/16), Köln-Aktienfonds Deka (C-156/17), C-18/23 ir kitais sprendimais.

1 SKYRIUS. KIS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1 KIS samprata ir veikimo logika

Kolektyvinis investavimas atlieka keletą pagrindinių ekonominių funkcijų, pagrindžiančių jo specifinį teisinį ir mokestinį statusą. KIS užtikrina investicijų diversifikaciją, smulkusis investuotojas, kuris savarankiškai galėtų įsigyti tik kelias finansines priemones, per fondą gauna prieigą prie plataus turto portfelio ir sumažina individualią riziką. Sutelktas kapitalas leidžia sumažinti sandorių sąnaudas, gauti instituciniam investuotojui prieinamas kainas ir pasiekti rinkas, kurios individualiam investuotojui būtų neprieinamos dėl minimalių investicijų reikalavimų. Fondų valdytojai, turintys specializuotų žinių ir rinkos analizės išteklių, priima investicinius sprendimus, kuriuos priimti individualus investuotojas paprastai neturi nei kompetencijos, nei laiko.²

Mokesčių teisės požiūriu esminis klausimas kyla dėl to, kad KIS nėra pelno siekiantis subjektas savo naudai tradicine prasme, tai kapitalo kaupimo ir perskirstymo mechanizmas, kurio paskirtis perduoti investicijų grąžą galutiniams investuotojams kuo mažesnėmis tarpininkavimo sąnaudomis, įskaitant mokesčines.

Kolektyvinio investavimo subjektų mokestinio režimo analizė reikalauja suvokti, kuo šis investavimo modelis skiriasi nuo tiesioginio. Tiesioginio investavimo atveju investuotojas pats įsigyja turtą, priima investicinius sprendimus ir tiesiogiai gauna pajamas – dividendus ar palūkanas. Pajamų gavėjas nustatomas aiškiai: investuotojas yra tiek turto savininkas, tiek ekonominis jo naudos gavėjas, todėl mokestinis subjektas identifikuojamas be didesnių sunkumų.

Kolektyvinio investavimo modelis veikia kitaip. Investuotojai neįsigyja turto tiesiogiai, o perduoda kapitalą fondui, kuris jį valdo jų vardu. Tarptautinių mokesčių teisės doktrinoje KIS apibrėžiamas kaip fondas, jungiantis daugelio investuotojų kapitalą, turintis diversifikuotą portfelį ir veikiantis reguliuojamoje aplinkoje.³ IBFD mokslininkai šiame modelyje išskiria tris pakopas: investuotojų lygmenį, KIS lygmenį ir investicijų lygmenį.⁴ Dėl tokios struktūros kyla esminis apmokestinimo klausimas: fondas veikia kaip tarpinė

² VIITALA, Tomi (2004). *Taxation of Investment Funds in the European Union*. Amsterdam: IBFD Publications, p. 3–12; HWANG, Sung ir WEIDMANN, Oktavia (2019). General Report. Iš: *Investment Funds*. IFA Cahiers, 104B. Amsterdam: IFA, p. 3-12.

³ JT Mokesčių reikalų ekspertų komitetas. *Tax Policy Considerations related to the Tax Treaty Treatment of Collective Investment* [interaktyvus]. Ženeva: Jungtinių Tautų sekretoriatas, 2019, https://www.un.org/development/desa/financing/sites/www.un.org.development.desa.financing/files/2019-10/CRP20_Tax%20Treaty%20Treatment%20of%20CIVs.pdf.

⁴ VERMEULEN, Hein (2014). *The Tax Treatment of CIVs and REITs*. Amsterdam: IBFD, p. 4.

grandis, ir nuo to, kuriam subjektui, fondui ar investuotojams, priskiriamos pajamos, priklauso visas apmokestinimo modelis.

Teisinė forma šios problemos neišsprendžia. KIS gali egzistuoti įvairiomis teisinėmis formomis, kaip investicinė bendrovė su juridinio asmens statusu, kaip sutartinis fondas be jo, kaip patikos fondas ar ūkinė bendrija.⁵ Kiekviena forma sukuria skirtingas prielaidas mokestiniam subjektiškumui, bet mokesčių teisės subjektiškumo kategorijos nėra tapačios civilinės teisės kategorijoms: juridinio asmens statusas automatiškai nereiškia, kad fondas bus laikomas savarankišku mokestiniu subjektu, o jo nebuvimas nereiškia, kad fondas bus „permatomas“ mokesčių tikslais. IMF mokesčių teisės vadove investicinis fondas apibūdinamas kaip tarpininkas tarp investuotojo ir galutinio kapitalo naudotojo – subjektas, kurio mokestinis statusas turi būti nustatomas atskirai nuo civilinės formos.⁶

Šis atskyrimas turi tiesioginę praktinę pasekmę. Jeigu fondas būtų traktuojamas kaip savarankiškas mokestinis subjektas be jokių išimčių, atsirastų ekonominis dvigubas apmokestinimas: pirmiausia fondo lygmenyje gavus pajamas, paskui investuotojo lygmenyje gavus paskirstymą.⁷ Tai pagrindinis argumentas, kuriuo valstybės grindžia specialius KIS mokestinius režimus – skirtingus politinius sprendimus dėl to, kuriame lygmenyje mokestinė našta turi būti priskiriama.⁸

1.2 KIS reguliavimas Europos Sąjungoje

ES lygmeniu kolektyvinio investavimo reguliavimas atsirado dėl kelių tarpusavyje susijusių priežasčių. Fondai kaupia daugelio smulkiųjų investuotojų lėšas ir jas investuoja į finansines priemones, todėl investuotojų apsauga buvo pirminis tikslas. Didelis fondų mastas gali kelti sisteminę finansinę riziką, kuri 2008 m. finansų krizės kontekste tapo akivaizdi. Vidaus rinkos integracija reikalauja, kad investavimo produktai galėtų būti laisvai platinami visose valstybėse narėse, o tai neįmanoma be suderintų taisyklių, neleidžiančių rinktis jurisdikciją vien pagal silpniausio reguliavimo kriterijų. Direktyvos 2009/65/EB trečioji konstatuojamoji dalis tiesiogiai patvirtina, kad valstybių narių teisės aktai, reguliuojantys kolektyvinio investavimo veiklą, turi būti suderinti siekiant suartinti

⁵ VERMEULEN, Hein (2014). *The Tax Treatment of CIVs and REITs*. Amsterdam: IBFD

⁶ THURONYI, Victor (1998). *Tax Law Design and Drafting*, t. 2 [interaktyvus]. Washington: Tarptautinis valiutos fondas. IMF eLibrary.

<https://www.elibrary.imf.org/downloadpdf/display/book/9781557756336/9781557756336.pdf>

⁷ VIITALA, Tomi (2004). *Taxation of Investment Funds in the European Union*. Amsterdam: IBFD Publications, p. 45–52.

⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyvos 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo.

konkurencijos sąlygas tarp šių subjektų Bendrijos lygmeniu ir užtikrinti veiksmingesnę bei vienodesnę investicijų dalyvių apsaugą.⁹

ES teisė nesiekia sukurti vieningos organizacinės kolektyvinio investavimo formos – ir tai skiria ją nuo bandymų harmonizuoti tiesioginių mokesčių reguliavimą. Direktyva numato, kad KIS gali būti steigiami sutarčių teisės pagrindu (kaip bendrieji fondai, valdomi valdymo bendrovių), patikėjimo teisės pagrindu (kaip investiciniai patikos fondai) arba statutiniu pagrindu (kaip investicinės bendrovės). Valstybės narės išlaiko diskreciją pasirinkti nacionalines organizacines formas, bet privalo laikytis direktyvose nustatytų taisyklių – leidimų išdavimo tvarkos, rizikos valdymo, skaidrumo ir investuotojų informavimo standartų.

Pagrindinis ES teisės aktas, reguliuojantis KIPVPS veiklą, yra 2009 m. liepos 13 d. Direktyva 2009/65/EB, pakeitusi ankstesnę 1985 m. KIPVPS direktyvą atsižvelgiant į finansų rinkų plėtrą ir naujus reguliavimo poreikius. Ji taikoma subjektams, kurių tikslas – kolektyvinis investavimas į perleidžiamus vertybinius popierius ar kitus likvidžius finansinius aktyvus iš plačiai visuomenei surinktų lėšų, veikiantiems rizikos paskirstymo principu.

Vienas svarbiausių direktyvos principų – fondo pasas: fondas, gavęs leidimą buveinės valstybėje narėje, gali platinti savo vienetus visoje ES be papildomo leidimo. Šis mechanizmas sumažina tarpvalstybinės veiklos sąnaudas ir skatina vidaus rinkos integraciją, bet pagal savo paskirtį reguliuoja tik fondų platinimą ir priežiūrą, mokestiniai skirtumai tarp valstybių narių lieka už jo taikymo srities ribų. Direktyvos aštuntoji konstatuojamoji dalis patvirtina, kad harmonizavimo tikslas yra užtikrinti leidimų tarpusavio pripažinimą ir buveinės valstybės priežiūros principą, o valdymo bendrovė, gavusi leidimą vienoje valstybėje narėje, gali teikti paslaugas kitose tiek steigdama filialus, tiek pasinaudodama laisve teikti paslaugas.¹⁰

Direktyva nustato veiklos reikalavimus fondų valdymo bendrovėms. Leidimas išduodamas tik tuomet, kai pradinis kapitalas sudaro ne mažiau kaip 125 000 eurų, veiklą faktiškai vykdančias asmenys turi nepriekaištingą reputaciją ir pakankamą patirtį, veiklos programa aprašo bent organizacinę struktūrą, o įmonės buveinė ir registruota buveinė yra toje pačioje valstybėje narėje. Direktyva taip pat nustato išsamius reikalavimus rizikos valdymui, interesų konfliktų prevencijai, saugotojo paskyrimui ir investuotojų

⁹ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyvos 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS).

¹⁰ *Ibid.*

informavimui. Kiekviena valdymo bendrovė privalo užtikrinti dviejų asmenų valdymo sistemą ir tinkamus vidaus kontrolės mechanizmus.¹¹

Investuotojams privaloma iš anksto pateikti pagrindinę informaciją, kuri turi būti parašyta aiškiai ir suprantamai, nekomerciniu stiliumi, vienoda forma, leidžiančia palyginti skirtingus produktus. Šie reikalavimai tiesiogiai atspindi direktyvos tikslą apsaugoti mažiau patyrusius investuotojus, kuriems kolektyvinis investavimas yra vienas pagrindinių ilgalaikio turto kaupimo būdų.¹²

Direktyva 2009/65/EB neapima visų kolektyvinio investavimo subjektų, jos taikymo sritis apsiriboja atviro tipo KIPVPS, platinančiais investicinius vienetus plačiajai visuomenei. Fondai, nepatenkantys į šią kategoriją, tradiciškai buvo reguliuojami tik nacionaliniu lygmeniu, ir tai lėmė skirtumus tarp valstybių narių bei, kaip atskleidė 2008 m. finansų krizė, galėjo prisidėti prie sisteminės rizikos didėjimo. Šią spragą užpildyti skirta Direktyva 2011/61/ES dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų.¹³

2011 m. birželio 8 d. Direktyva 2011/61/ES sukuria papildomą reguliavimo lygmenį kolektyviniame investavime. Ji taikoma valdytojams, valdantiems fondus, kurie neatitinka KIPVPS apibrėžimo pagal Direktyvą 2009/65/EB, rizikos draudimo fondams, privataus kapitalo fondams, nekilnojamojo turto fondams, žaliavų fondams ir kitiems alternatyviems instrumentams. Skirtingai nei Direktyva 2009/65/EB, ši direktyva reguliuoja ne patį fondą, o jo valdytoją. Reikalavimai apima leidimų išdavimo tvarką, informacijos atskleidimą, saugotojo paskyrimo privalomumą, atlyginimų politikos taisykles ir rizikos valdymą. Fondai pagal šią direktyvą gali investuoti į žymiai platesnį turto spektrą, įskaitant nelikvidžias priemones, kurių atveju griežti KIPVPS diversifikacijos reikalavimai netaikomi.

Direktyvos 2011/61/ES paso mechanizmas iš pradžių buvo skirtas tik EEE valdytojams, leidžiant jiems platinti alternatyvius fondus profesionaliems investuotojams kitose valstybėse narėse. Šis pasas skiriasi nuo KIPVPS paso tuo, kad platinimas ribojamas tik profesionaliems investuotojams.¹⁴

ES teisė nustato bendrą KIS veiklos reguliavimo sistemą riziką ribojančios priežiūros, organizacinių reikalavimų ir investuotojų apsaugos srityse, bet šio reguliavimo sritis turi aiškią ribą, KIS mokestinis režimas lieka valstybių narių kompetencijoje. Direktyvos

¹¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyvos 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS).

¹² *Ibid.*

¹³ ZETZSCHE, Dirk (2022). *The Alternative Investment Fund Managers Directive*, 3rd ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p 44.

¹⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. birželio 8 d. direktyvos 2011/61/ES dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų.

2009/65/EB expressis verbis patvirtina, kad ši direktyva neturi poveikio nacionaliniams mokesčių teisės aktams, įskaitant priemones, kurias valstybės narės gali nustatyti, siekdamos užtikrinti tokių teisės aktų laikymąsi savo teritorijoje.¹⁵

Dėl to valstybės narės gali laisvai taikyti skirtingus KIS apmokestinimo modelius. Praktiškai du fondai, atitinkantys tas pačias Direktyvos 2009/65/EB sąlygas ir galintys platinti savo vienetus visoje ES, gali turėti visiškai skirtingą mokestinį statusą – vienas moka metinį prenumeratos mokestį nuo grynujų aktyvų vertės, kaip Liuksemburge, kitas apmokestinamas standartiniu pelno mokesčiu. Šis nevienodumas, nesant ES lygmens harmonizavimo, sukelia konkrečių problemų vidaus rinkoje: tarpvalstybiniai KIS gali susidurti su dvigubu apmokestinimu arba apmokestinimo spragomis, o ekonomiškai panašūs fondai, veikiantys skirtingose valstybėse narėse, turi nevienodas konkurencines galimybes.¹⁶ Valstybių narių diskrecija mokesčių srityje nėra absoliuti, ją riboja ES pirminė teisė.

1.3. KIS teisinis statusas Lietuvoje

Galiojančiame Pelno mokesčio įstatyme KIS tiesiogiai įvardijamas kaip savarankiškas apmokestinamasis vienetas. PMĮ 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Lietuvos apmokestinamuoju vienetu laikomas ne tik Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka įregistruotas juridinis asmuo, bet ir juridinio asmens statuso neturintis Lietuvoje įsteigtas kolektyvinio investavimo subjektas.¹⁷ Taigi investicinis fondas, net ir neturėdamas juridinio asmens statuso civilinės teisės prasme, mokesčių teisėje traktuojamas kaip atskiras vienetas su savarankiškais mokestinėmis prievolėmis.

KIS sąvoka PMĮ tikslais apibrėžta jo 2 straipsnio 15¹ dalyje ir apima kolektyvinio investavimo subjektus, kaip juos apibrėžia Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, informuotiesiems investuotojams skirtus kolektyvinio investavimo subjektus, alternatyviuosius kolektyvinio investavimo subjektus, taip pat subjektus, atitinkančius tam tikrus Europos Sąjungos reikalavimus. Pagal tą pačią PMĮ nuostatą KIS sąvoka apima ir užsienio valstybėje įsteigtą ar kitaip organizuotą subjektą, mutatis

¹⁵ Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyvos 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo.

¹⁶ ADEMA, Raymond *UCITS and Taxation: Towards Harmonization of the Taxation of UCITS*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009.

¹⁷ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.

mutandis atitinkantį šioje dalyje nurodytuose teisės aktuose kolektyvinio investavimo subjektams nustatytus reikalavimus.

Ši norma svarbi dviem aspektais. Ji išplečia KIS sąvoką už Lietuvos teisės ribų, leisdama užsienio fondams patekti į tą patį mokestinį režimą, jei jie atitinka lygiaverčius kriterijus. Kartu ji numato galimybę pripažinti AIFMD kategorijai patenkančius alternatyviuosius fondus KIS mokesčių tikslais, potencialiai suteikiant jiems prieigą prie KIS mokestinio režimo.

Pagal Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą, investicinis fondas neturi juridinio asmens statuso – tai bendrosios dalinės nuosavybės teise investuotojams priklausantis turtas, patikėjimo teise perduotas valdyti valdymo įmonei.¹⁸ Civilinės ir mokesčių teisės autonomija leidžia fondui priskirti savarankiškas mokestines prievoles nepaisant jo civilinio statuso. Valdymo įmonė KIS vardu vykdo pelno mokesčio apskaičiavimo, deklaravimo ir sumokėjimo prievoles pagal PMĮ, tačiau pats mokestinės prievolės subjektas yra fondas. Tarpvalstybinėse situacijose tai turi praktinę reikšmę, nes šaltinio valstybė mokesčių tikslais paprastai identifikuoja fondą, o ne galutinį investuotoją kaip pajamų gavėją, todėl investuotojo galimybės pasinaudoti mokesčių sutarčių ar direktyvų lengvatomis gali būti ribotos.¹⁹

¹⁸ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1709. *Valstybės žinios*, 2003, 74-3424.

¹⁹ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.

2 SKYRIUS. KIS APMOKESTINIMAS

2.1. KIS mokestinio kvalifikavimo problema

Civilinės ir mokesčių teisės subjektiškumo kategorijų atskirtis svarbi kolektyvinio investavimo srityje, kur vienas ūkinis darinys gali apimti kelias teises formas ir kelis jurisdikcijos lygmenis. Esminis klausimas – kam ir kuriame lygmenyje atsiranda mokestinė prievolė.

Doktrinoje pastebima, kad sprendžiant investicinių fondų apmokestinimo klausimą, kiekviena jurisdikcija susiduria su trijų lygmenų mokestinės struktūros problema: kaip apmokestinti pajamas, kurias fondas gauna iš turimų aktyvų; kaip šios pajamos paskirstomos investuotojams; ir kuriame lygmenyje atsiranda galutinė mokestinė prievolė.²⁰ Nė vienas iš šių klausimų neturi vieno atsakymo, o skirtingų jurisdikcijų sprendimai labai skiriasi. Klausimą komplikuoja tai, kad fondas ekonomine prasme nėra galutinis kapitalo savininkas, todėl pajamų gavėjo ir mokestinės prievolės priskyrimo klausimas neturi savaime aiškaus atsakymo.

Viena pagrindinių priemonių, kuriomis mokesčių teisė sprendžia šią problemą, yra fiskalinio skaidrumo koncepcija. Pagal ją KIS nelaikomas savarankišku apmokestinamuoju vienetu, o jo gaunamos pajamos tiesiogiai priskiriamos investuotojams proporcingai jų turimai fondo daliai, taikant vadinamąjį permatomo subjekto metodą. Mokesčių teisės prasme fondas tampa „permatomas“: pajamos laikomos investuotojų, o ne paties fondo pajamomis. Tokiame modelyje fondas paprastai nemoka pajamų mokesčio, o apmokestinimas vyksta investuotojo lygmeniu taip, lyg investuotojas būtų tiesiogiai investavęs į kiekvieną fondo turimą aktyvą.²¹

Net jei fondas nėra apmokestinamas, kyla kitų klausimų. Ar investuotojo lygmenyje taikomi tokie pat tarifai, išimtys ir sutartinės lengvatos, kaip ir tiesioginiam investuotojui. Jeigu investuotojas tiesiogiai būtų gavęs dividendus iš užsienio bendrovės, jis galėtų pretenduoti į mokesčio prie šaltinio grąžinimą ar sumažinimą pagal DAIS, bet kai tos pačios pajamos atitenka per fondą, gali atsirasti papildomų sąlygų, kurių atskiras kolektyvinio fondo dalyvis gali paprasčiausiai neturėti galimybių įvykdyti.

Skaidrumo koncepcija nėra vienintelis galimas modelis. Alternatyva – laikyti fondą visiškai savarankišku apmokestinamuoju vienetu, (nepermatomu vienetu). Tokiu atveju fondas pats yra pajamų gavėjas mokesčių prasme ir mokestinė prievolė jam atsiranda taip

²⁰ HWANG, Sung ir WEIDMANN, Oktavia (2019) General Report. Iš: *Investment Funds*. IFA Cahiers, 104B. Amsterdam: IFA. P. 17-25

²¹ VIITALA, Tomi (2004). *Taxation of Investment Funds in the European Union*. Amsterdam: IBFD Publications, p 184.

pat kaip bet kuriam kitam pelną gaunančiam subjektui. Investuotojas apmokestinamas tik tuomet, kai fondas paskirsto jam pajamas dividendų forma arba kai investuotojas parduoda fondo dalį.²²

Skirtumas tarp šių modelių lemia skirtingas teises pasekmes. Skaidrumo modelyje investuotojas gali turėti teisę į tokius pat mokestinius lengvatų mechanizmus ar mokesčių sutarčių apsaugas, kokias turėtų tiesiogiai investuodamas. Nepermatomosios struktūros modelyje fondas pretenduoja į savarankiško apmokestinamojo vieneto statusu susijusias mokestines lengvatas, bet investuotojas netenka galimybės tiesiogiai pasinaudoti pajamų šaltinio valstybės teikiamomis DAIS lengvatomis.²³

Tarp šių dviejų modelių egzistuoja mišrių sprendimų. Kai kurios jurisdikcijos taiko dalinį skaidrumo modelį: fondas naudojasi pajamų mokesčio atleidimu arba taiko atskaitymą, jeigu pajamas perskirsto investuotojams, o apmokestinimas įvyksta investuotojo lygmeniu paskirstymo momentu.²⁴ Tokio modelio paskirtis – išvengti dvigubo apmokestinimo ir kartu užtikrinti, kad pajamos bus apmokestintos bent viename lygmenyje.

Dourado, Müller, Rangel ir Spengel, analizuodami Portugalijos, Vokietijos ir Liuksemburgo investicinių fondų apmokestinimo sistemas, patvirtina, kad net panaikinus diskriminacinius mokesčio tarifus, mokestinis neutralumas savaime neatsiranda dėl skirtingų valstybių vidaus teisės sistemų sąveikos.²⁵

Šis pastebėjimas svarbus tarpvalstybinių KIS kontekste. Net jei kiekviena valstybė atskirai pasiekia tam tikrą neutralumą savoje sistemoje, dviejų skirtingų neutralumo modelių sąveika gali sukurti kvalifikavimo konfliktus. Jeigu šaltinio valstybė laiko fondą savarankišku apmokestinamuoju vienetu, o buveinės valstybė permatomu, gali kilti konfliktas dėl to, kurio subjekto pajamos iš tikrųjų buvo apmokestintos ir ar tai pagrindžia mokestinio kredito taikymą. Ši kvalifikavimo problema nėra visapusiškai išspręsta tarptautinės mokesčių teisės sistemoje ir yra viena iš priežasčių, kodėl tarpvalstybiniai KIS ginčai tampa vis dažnesni.

Pagrindinis mokestinio kvalifikavimo iššūkis yra pajamų priskyrimo dilema: būtina nustatyti, kuriam subjektui ir kuriame lygmenyje atsiranda mokestinė prievolė nuo fondo

²² WATTEL, Peter Jacob. (2008). *European Tax Law*, 7th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p 484.

²³ HWANG, Sung ir WEIDMANN, Oktavia (2019). General Report. Iš: *Investment Funds*. IFA Cahiers, 104B. Amsterdam: IFA.

²⁴ HELMINEN, Marjaana (2021). *EU Tax Law: Direct Taxation*, 5th ed. Amsterdam: IBFD.

²⁵ DOURADO, Ana Paula; MÜLLER, Jessica M.; RANGEL, Leidson ir SPENGEL, Christoph (2025). *Tax Neutrality Treatment of Investment Funds in the European Union*. *World Tax Journal*, 16(3), p. 449–453.

gaunamų pajamų. Šis klausimas lemia visą apmokestinimo modelį ir kartu atspindi mokesčių politikos poziciją dėl kolektyvinio investavimo skatinimo ar apmokestinimo tikslų. Skaidrumo modelio pasirinkimas reiškia, kad valstybė kolektyvinį investavimą laiko lygiaverčiu tiesioginiam ir siekia jo papildomai neapmokestinti; nepermatomojo vieneto modelis atspindi poziciją, kad fondas yra atskiras ekonominis subjektas su savarankiškais mokesčiais prievolėmis. Kadangi šis pasirinkimas priklauso nuo kiekvienos valstybės mokesčių teisės tradicijų, o ES lygmeniu tiesioginių mokesčių sritis nėra harmonizuota, didžiausios problemos kyla būtent tarpvalstybinėms KIS struktūroms.

2.2. Lietuvos KIS apmokestinimo modelis

Esminis Lietuvos KIS apmokestinimo sistemos pokytis įvyko 2017 metų pabaigoje, kai buvo priimti pagrindiniai PMĮ pakeitimai, pakeitę KIS mokestinį statusą ir jų pajamų apmokestinimo tvarką. Lietuvos doktrinoje pažymima, kad ankstesnis reguliavimas buvo nepakankamai tikslus dėl KIS atskyrimo nuo kitų juridinių asmenų, ir 2017 m. reforma pašalino šią dviprasmybę PMĮ 2 straipsnio lygmeniu.²⁶ Iki tol įstatyme nebuvo aiškiai nustatyta, ar juridinio asmens statuso neturintys investiciniai fondai apskritai yra pelno mokesčio mokėtojai, ir fondų valdytojai kiekvienu konkrečiu atveju privalėjo kreiptis į VMI dėl individualaus mokestinio išaiškinimo, nes vieningos administracinės pozicijos nebuvo.

2.2.1. Fondo lygmuo

Nors KIS pripažįstamas apmokestinamuoju vienetu, tai nereiškia, kad jis faktiškai moka pelno mokestį nuo investicinių pajamų. Platus neapmokestinamųjų pajamų sąrašas apima beveik visą tipinę KIS investicinę veiklą, ir teorinis apmokestinamojo vieneto statusas praktiškai nesukuria mokestinės naštos fondo lygmenyje.

PMĮ 12 straipsnio 5 punkte neapmokestinamosioms pajamoms priskiriamos visos KIS gaunamos pajamos, įskaitant dividendus ir kitą paskirstytąjį pelną, išskyrus pajamas iš investicijų į tikslines teritorijas arba iš ten registruotų vienetų ar gyventojų. Neapmokestinamosioms pajamoms priskiriamas visas tipinis investicinis pajamų spektras: bendrovių akcijų ir kitų KIS investicinių vienetų perleidimo pajamos, palūkanos už indėlius ir obligacijas, pajamos iš investicijų į pinigų rinkos priemones ir išvestines finansines

²⁶ ENDRIJAİTIS, Martynas (2016) Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas pelno mokesčiais (I). *Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos*, Nr. 5(869) [interaktyvus]. <https://aktualijos.lt/straipsniai/kolektyvinio-investavimo-subjektu-apmokestinimas-pelno-mokesciu-i>.

priemonės, įskaitant paskirstytąjį pelną ir gautus dividendus, o nekilnojamojo turto fondų atveju ir pajamos iš investicijų į nekilnojamąjį turtą.²⁷

Tokio reguliavimo logika: fondo lygmeniu pajamų neapmokestinimas leidžia investicinėms lėšoms augti be papildomo mokestinės naštos, o prievolė perkeliama investuotojo lygmeniui. Tai atspindi tarptautinį principą, kad mokesčių sistema neturėtų skatinti arba atgrasyti nuo kolektyvinio investavimo pasirinkimo. Investuotojas, investuojantis per fondą, turėtų pasiekti ekonomiškai panašų rezultatą kaip investuojantis tiesiogiai. Jei fondo lygmeniu pajamos būtų papildomai apmokestinamos, ilgalaikė kapitalo akumuliacija fonde būtų nepalankiai veikiama, o tai prieštarautų kolektyvinio investavimo plėtros tikslams. Šis principas įtvirtintas ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje išsivysčiusių finansų rinkų, ir iš esmės atitinka fiskalinio skaidrumo principą, nors formaliai KIS išlaiko apmokestinamojo vieneto statusą.²⁸

Ši lengvata nėra absoliuti. Išimtis taikoma tikslinėms teritorijoms – jurisdikcijoms, kuriose galioja labai mažas arba nulinis mokesčių lygis. Jeigu KIS gauna pajamas iš investicijų į tokias teritorijas arba iš ten registruotų vienetų ar gyventojų, tos pajamos apmokestinamos bendra pelno mokesčio tvarka. Tokia nuostata atspindi įstatymų leidėjo siekį užkirsti kelią piktnaudžiavimui per žemų mokesčių jurisdikcijas ir kartu yra antivengiminės funkcijos išraiška fondo lygmenyje.²⁹

2.2.2. Investuotojo lygmuo

Kadangi fondo lygmeniu investicinės pajamos priskiriamos neapmokestinamosioms pajamoms, mokestinė prievolė perkeliama investuotojams. Apmokestinimo tvarka skiriasi priklausomai nuo to, ar investuotojas yra fizinis, ar juridinis asmuo, šis skirtumas svarbus ne tik mokestinės naštos požiūriu, bet ir dėl skirtingų tarptautinės mokesčių teisės pasekmių, ypač pajamų kvalifikavimo ir DAIS lengvatų taikymo aspektais.

Juridinių asmenų investuotojų apmokestinimas. PMĮ 12 straipsnio 18 punkte neapmokestinamosioms pajamoms priskiriamos vienetų pajamos, gautos iš KIS, kurie nėra įregistruoti ar kitaip organizuoti tikslinėse teritorijose, tiek investicinių vienetų, akcijų ar įnašų turėjimo pajamos, tiek turto vertės padidėjimo pajamos, dividendai ir kitas

²⁷ *Ibid.*

²⁸ HWANG, Sung ir WEIDMANN, Oktavia (2019). General Report. Iš: Investment Funds. IFA Cahiers, 104B. Amsterdam: IFA.

²⁹ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

paskirstytasis pelnas.³⁰ Juridinis asmuo, investuojantis į KIS, gali pasinaudoti šia neapmokestinimo lengvata su sąlyga, kad fondas nėra registruotas tikslinėse teritorijose. Kai Lietuvos vienetas perleidžia turimus KIS investicinius vienetus, jam neapmokestinamosioms pajamoms priskiriamos turto vertės padidėjimo pajamos, turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės ir įsigijimo kainų skirtumas. Ši nuostata leidžia juridiniams asmenims laisvai disponuoti KIS investiciniais vienetais nelaukiant papildomo apmokestinimo investicinės veiklos lygmenyje.

Fizinių asmenų investuotojų apmokestinimas. Fizinių asmenų atžvilgiu taikomas kitoks režimas. Fondo investuotojų gautos turto vertės padidėjimo pajamos apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu taikant 15 procentų tarifą, bet turto vertės padidėjimo pajamos, gautos iš finansinių priemonių perleidimo, įskaitant fondo investicinių vienetų perleidimą, nėra apmokestinamos, jeigu neviršija 500 eurų per vienus kalendorinius metus.³¹

Paskirstomojo pelno (dividendų) atveju fizinių asmenų gautos pajamos iš KIS taip pat apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu. Pajamų kvalifikavimo klausimas čia turi tam tikrų pasekmių tarptautiniame kontekste, kai KIS paskirsto investuotojui pajamas, turinčias dividendų kilmę (pvz., fondo gauti dividendai iš portfelio bendrovių), jų perkvalifikavimas į „pajamas iš investicinių vienetų perleidimo“ arba „kapitalo prieaugio“ mokesčių tikslais gali sukelti skirtingą rezultatą pagal taikytiną DAIS. Kadangi daugelyje sutarčių dividendai ir kapitalo prieaugis apmokestinami skirtingai, fondo paskirstymo pobūdžio apibrėžimas įgyja savarankišką teisinę reikšmę. Fiziniam asmeniui susidaro du galimi apmokestinimo momentai: kai fondas išmoka dalį pelno investuotojams ir kai investuotojas parduoda investicinius vienetus ar akcijas realizuodamas vertės prieaugį.

Nuo 2025 m. sausio 1 d. fiziniams asmenims prieinama investicinės sąskaitos schema iš dalies sušvelnina ankstesnę disproporciją tarp fizinių ir juridinių asmenų apmokestinimo, bet tik ribotoje investicijų kategorijoje. Mechanizmo esmė – atidėti pajamų mokesčio mokėjimą iki momento, kai investicinėje sąskaitoje esančios lėšos panaudojamos kitiems nei reinvestavimo tikslams. Kol investuotojas lėšas perkelia iš vienos finansinės priemonės į kitą tos pačios sąskaitos viduje, mokestinė prievolė neatsiranda.³² Tokiu būdu fizinis asmuo įgyja reinvesticinio efekto galimybę, analogišką tai, kurią anksčiau galėjo suteikti

³⁰ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

³¹ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. 2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1007. Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085.

³² Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Investicinė sąskaita [interaktyvus]. Vilnius: VMI prie FM. <https://www.vmi.lt/evmi/investicine-saskaita>.

tik struktūrizavimas per juridinį asmenį. Investicinė sąskaita taikoma tik tam tikroms finansinėms priemonėms, ji neapima investicijų į nekilnojamąjį turtą, privatų kapitalą, infrastruktūros projektus ar kitus alternatyvius aktyvus, kurie sudaro reikšmingą KIS investicijų dalį, todėl nėra universali alternatyva struktūrizavimui per juridinį asmenį.

Dėl to struktūrizacija per juridinius asmenis siekiant pasinaudoti PMĮ 12 straipsnio 18 punkto lengvata gali patekti į GAAR vertinimo lauką. Jeigu investuotojas fizinis asmuo įsteigia kontroliuojamąjį juridinį asmenį vien tam, kad investuotų per KIS ir pasinaudotų juridiniams asmenims taikomu atleidimu, VMI gali kelti klausimą dėl tokio darinio tikrumo pagal MAĮ 69 straipsnį arba PMĮ 11 straipsnio 8 dalį. GAAR taikymo pagrįstumas tiesiogiai priklauso nuo to, į kokias investicijas nukreiptas KIS. Kai KIS investuoja į finansines priemones, patenkančias į investicinės sąskaitos taikymo sritį, investicinės sąskaitos schemas įvedimas sustiprina galimą GAAR taikymo pagrindą – teisėta ir mokesčių efektyvi alternatyva fiziniam asmeniui jau yra įstatymiškai numatyta, ir struktūrizavimo per juridinį asmenį dirbtinumo vertinimas tampa argumentaciškai lengvesnis. Kai KIS investuoja į nekilnojamąjį turtą, privatų kapitalą ar kitus alternatyvius aktyvus, kuriems investicinė sąskaita netaikoma, struktūrizavimas per juridinį asmenį gali turėti savarankišką ekonominį pagrindimą, nesusijusį vien su mokestiniu atidėjimu, nes fizinis asmuo neturi jokios lygiavertės mokestinio atidėjimo priemonės šiose investicijų kategorijose. GAAR taikymas bet kuriuo atveju turi būti grindžiamas individualių aplinkybių vertinimu, vertinant, ar struktūra turi savarankišką ekonominį turinį, viršijantį vien mokestinį atidėjimą.

2.3. Antivengiminės taisyklės KIS kontekste

2.3.1. ATAD ir ES pirminės teisės sąveika KIS kontekste

ATAD direktyvos antivengiminių priemonių sistema ir jos taikymas kolektyvinio investavimo subjektams turi būti vertinami kartu su ES pirminės teisės principais ir ESTT jurisprudencija, formavusia kapitalo judėjimo laisvės apsaugos standartus.

2016 m. liepos 12 d. ES Taryba priėmė Direktyvą 2016/1164, kuria siekiama sukurti minimalų apsaugos nuo mokesčių vengimo lygį visoje ES.³³ Direktyvos preambulėje aiškiai nurodyta, kad jos tikslas apsaugoti valstybių narių pelno mokesčio bazes nuo agresyvaus mokesčių planavimo, tiesiogiai veikiančio vidaus rinkos veikimą.³⁴ ATAD

³³ Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės (OL L 193, 2016).

³⁴ *Ibid.*

įtvirtina penkias pagrindines priemones: palūkanų atskaitymo ribojimo taisyklę (4 straipsnis), bendrąją kovos su piktnaudžiavimu taisyklę (6 straipsnis), kontroliuojamųjų užsienio bendrovių taisykles (7 ir 8 straipsniai), hibridinių neatitikimų taisykles (9 straipsnis) ir išėjimo apmokestinimo taisyklę (5 straipsnis).³⁵

Palūkanų atskaitymo ribojimo taisyklė riboja skolinimosi išlaidų atskaitą iki 30 proc. mokesčio mokėtojo EBITDA arba iki 3 milijonų eurų minimalios ribos, taip siekiama užkirsti kelią pernelyg dideliame pelnų pervedimui per grupių vidaus paskolas.³⁶ Kontroliuojamųjų užsienio bendrovių taisyklės nukreiptos prieš tarptautines įmonių grupes, kurios pelną perkelia į mažai apmokestinamas jurisdikcijas per patronuojamuosius subjektus be realios ekonominės veiklos.³⁷ Hibridinių neatitikimų taisyklės, vėliau papildytos ATAD II (Direktyva 2017/952), skirtos situacijoms, kai skirtingas dviejų ar daugiau jurisdikcijų mokestinis kvalifikavimas lemia dvigubą atskaitą arba atskaitą be atitinkamo pajamų įtraukimo.³⁸ GAAR veikia kaip subsidiarioji apsauga tais atvejais, kai kitos specialiosios taisyklės neapima konkrečios piktnaudžiavimo situacijos.³⁹ KIS kontekste šios normos taikymas kelia specifinę problemą, nes fondo mokestinio neutralumo struktūra yra sąmoningas įstatymų leidėjo sprendimas, kuriuo apmokestinimas perkeliamas iš fondo į investuotojų lygmenį, – tai tikslingas reguliavimo modelis, o ne mokesčių vengimo požymis, todėl GAAR taikymo pagrįstumas tokioms struktūroms reikalauja atidaus vertinimo.

Šių priemonių projektavimo logika yra tokia: jos kilo iš EBPO BEPS veiksmų planų, sukurtų siekiant riboti stambių tarptautinių bendrovių mokesčių planavimo praktikas. Investiciniai fondai paprastai negeneruoja veiklos nuostolių, netaiko sudėtingų sandorių kainodaros mechanizmų ir neturi dukterinių bendrovių mažai apmokestinamose jurisdikcijose komerciniais tikslais, jų ekonominis veikimo modelis skiriasi nuo tipinių tarptautinių įmonių grupių. ATAD nuostatų taikymas KIS kontekste dėl to kelia klausimą ne tik dėl techninių parametrų, bet ir dėl pačios priemonės tikslingumo, kai ji nukreipiama

³⁵ *Ibid.*

³⁶ CMS (2016). EU Anti Tax Avoidance Directive: Impact on Investment Funds [interaktyvus]. Lexology. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e631cde5-97bd-4cfa-82d4-33aca792d509>.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ HOOR, Oliver R. (2022). The Hybrid Mismatch Rules (ATAD 2) in the Context of Alternative Investment Funds. European Investment Fund Review, Nr. 2, p. 67–85; taip pat O'NEAL, John (2021). The Anti-Tax Avoidance Directive II's Hybrid Mismatch Rules and Tax Neutral Jurisdictions [interaktyvus]. IBA Taxes Committee. <https://www.ibanet.org/article/DB051A48-73AE-42C0-A3CA-F61459D4C606>.

³⁹ KPMG EU Tax Centre. EU Anti-Tax Avoidance Directive Implementation Overview [interaktyvus], 2024-09. <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmgsites/xx/pdf/2024/11/eu-anti-tax-avoidance-directive-member-state-implementation-overview.pdf>

į subjektus, kurių veiklos modelis iš esmės nesukuria tų rizikų, kurioms ši priemonė buvo skirta.

Šios galimybės įtvirtinimas direktyvoje liudija, kad jos rengėjai matė problemą, bet jos sprendimą paliko valstybių narių nuožiūrai.⁴⁰ Doktrinoje pabrėžiama, kad direktyvos taikymo srities neapibrėžtumas sukuria praktinę problemą – atskirų ATAD priemonių taikymo ribos KIS nėra vienodos ES valstybėse narėse.⁴¹

ATAD 6 straipsnio bendroji kovos su piktnaudžiavimu taisyklė suformuluota taip: apskaičiuodama pelno mokestį, valstybė narė neatsižvelgia į darinio arba sandorių sekos, kuri buvo sukurta daugiausia dėl mokestinės naudos, nesuderinamos su taikytinos mokesčių teisės tikslu ar objektu, esminį turinį, jeigu tokie dariniai nėra tikri, atsižvelgiant į visas aplinkybes.⁴² Antrojoje dalyje patikslinama, kad darinys laikomas netikru tiek, kiek jis nesukurtas dėl pagrįstų komercinių priežasčių, atspindinčių ekonominę realybę.⁴³

Literatūroje šis dvipakopis testas suprantamas kaip nuosekli analizė: pirmiausia nustatoma, ar mokestinė nauda buvo vienas iš pagrindinių tikslų, vėliau vertinama, ar darinys tikras komerciniu požiūriu.⁴⁴ Mokestinė nauda savaime dar nereiškia piktnaudžiavimo, jeigu sandoris pagrįstas realiais komerciniais motyvais.⁴⁵ Šio kriterijaus turinį konkretizuoja teismai, ir doktrina čia dar tebėra formavimosi stadijoje.⁴⁶

Nors bendroji kovos su piktnaudžiavimu taisyklė ATAD sistemoje veikia kaip subsidiarioji priemonė, KIS kontekste būtent ji kelia didžiausią praktinę riziką, nes kitos specialiosios ATAD taisyklės KIS struktūroms paprastai netaikytinos. Kolektyvinio investavimo neutralumo modelis, valstybės sprendimas sumažinti fondų mokestinę naštą siekiant skatinti investavimą, skiriasi nuo ATAD 6 straipsnio taikymo logikos, pagal kurią mokestinės naudos buvimas yra vienas iš dirbtinumo vertinimo kriterijų. Šis neatitikimas nei direktyvos tekste, nei oficialiosiose ES lygmens gairėse nėra aiškiai sprendžiamas.

ATAD 6 straipsnio formuluotė pakankamai lanksti, kad mokesčių administratorius galėtų atskirti tikrą piktnaudžiavimą nuo teisėto kolektyvinio investavimo struktūros

⁴⁰ Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės (OL L 193, 2016).

⁴¹ CMS. *EU Anti Tax Avoidance Directive: Impact on Investment Funds* [interaktyvus]. *Lexology*, 2016-08-31. <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e631cde5-97bd-4cfa-82d4-33aca792d509>

⁴² Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės (OL L 193, 2016).

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ BECKERS, Dorien (2017). *The General Anti-Abuse Rule of the Anti-Tax Avoidance Directive: An Analysis Against the Wider Perspective of the European Court of Justice's Case Law on Abuse of EU Law*. *EC Tax Review*, 26(3), p. 133–144.

⁴⁵ WEBER, Dennis (2017). *The Reasonableness Test of the Principal Purpose Test Rule in OECD BEPS Action 6 (Tax Treaty Abuse) versus the EU Principle of Legal Certainty and the EU Abuse of Law Case Law*. *Erasmus Law Review*, 10(1), p. 48–59.

⁴⁶ *Ibid.*

naudojimo. Tokia interpretacija remiasi prielaida, kad administratorius tinkamai identifikuos šią ribą kiekvienu konkrečiu atveju, o tai, nesant oficialių gairių ar nusistovėjusios teismų praktikos, nėra užtikrinta. Klausimas, kada ATAD 6 straipsnis gali būti taikomas KIS ir kada jo taikymas būtų neproporcingas direktyvos tikslui, Lietuvos mokesčių teisėje lieka neatsakytas.

ATAD antivengiminės taisyklės negali būti vertinamos atskirai nuo ES pirminės teisės konteksto, pirmiausia nuo kapitalo judėjimo laisvės, įtvirtintos SESV 63 straipsnyje. ESTT nuosekliai laikosi pozicijos, kad normos, kurios vertina nerezidentų KIS mažiau palankiai nei palyginamuosius rezidentų fondus, sudaro laisvės judėti kapitalui apribojimą. Ši sąveika kuria dvigubą apribojimą valstybėms narėms: jos privalo laikytis ATAD minimalių antivengiminių standartų, bet kartu negali taikyti šių standartų diskriminuojančiu būdu. Jei ATAD priemonių taikymas de facto paveikia tik nerezidentų fondus, net jei formaliai yra vienodas, tai lemia jų faktinę diskriminaciją, ir tokia praktika bus ginčijama pagal SESV 63 straipsnį.

Byloje C-537/20 (*L Fund*) ESTT pripažino, jog SESV 63 straipsnis draudžia valstybės narės teisės aktus, pagal kuriuos nerezidentų specializuotiems nekilnojamojo turto fondams taikomas dalinis pelno mokestis nuo toje valstybėje gaunamų pajamų, o rezidentų analogiškiems fondams tas pats mokestis netaikomas.⁴⁷ Teismas atmetė Vokietijos argumentą dėl investuotojų lygmeniu taikomo mokestinio mechanizmo, nurodydamas, jog rezidentų fondų atleidimas nuo mokesčio nebuvo tiesiogiai susietas su tuo, ar investuotojai faktiškai sumoka mokestį.⁴⁸ Šia byla Teismas patvirtino, kad palyginamumo analizė turi atsižvelgti į fondo ir investuotojo lygmenų apmokestinimo sąveiką.

Analogišką logiką Teismas taikė byloje C-545/19 (*AllianzGI-Fonds AEVN*), kurioje Portugalija buvo pripažinta pažeidusia kapitalo judėjimo laisvę, taikydama pelno mokestį nerezidentų fondo gaunamoms dividendų pajamoms, kai analogiškai rezidentų fondai buvo atleisti nuo to paties mokesčio. Palyginamumo klausimas spręstas atsižvelgiant į fondų tikslus ir bendrą teisinę padėtį.⁴⁹

Byloje C-18/23 ESTT nustatė, kad Lenkija pažeidė SESV 63 straipsnį, nes mokesčio lengvata buvo suteikiama tik išoriškai valdomiems fondams, todėl nerezidentų viduje

⁴⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2023 m. balandžio 27 d. sprendimas byloje C-537/20, *L Fund*. ECLI:EU:C:2023:339.

⁴⁸ Gianni & Origoni. *Tax Treatment of Non-German Resident Real Estate Investment Funds Found to Be Incompatible with the Free Movement of Capital under EU Law* [interaktyvus], 2023. https://www.gop.it/doc_publicazioni/1079_qec8hk8jgv_eng.pdf

⁴⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2022 m. kovo 17 d. sprendimas byloje C-545/19, *AllianzGI-Fonds AEVN*. ECLI:EU:C:2022:193.

valdomi fondai buvo faktiškai diskriminuojami.⁵⁰ Teismas atmetė Lenkijos argumentą dėl investuotojų apsaugos, pažymėdamas, kad nesant aiškaus ryšio tarp valdymo formos ir piktnaudžiavimo rizikos, antivengiminiais sumetimais šio apribojimo pateisinti negalima.⁵¹

Iš šios praktikos išplaukia išvada, tiesiogiai susijusi su ATAD taikymu: antivengiminės normos negali būti taikomos taip, kad jų efektas nerezidentų KIS atžvilgiu būtų didesnis nei rezidentų fondų atžvilgiu. Jeigu valstybė normos taikymą sieja su kriterijais, kurių nerezidentai dėl savo registravimo vietos negali atitikti, toks taikymas kels abejonių dėl suderinamumo su SESV 63 straipsniu.

GAAR savaimė nėra nesuderinama su ES teise – valstybės narės gali priimti priemones prieš apsimestinius darinius.⁵² Proporcingumo reikalavimas reiškia, kad taikymas turi remtis konkrečių aplinkybių vertinimais, ir joks darinys negali būti laikomas piktnaudžiavimu vien dėl to, kad naudojasi mokestinio neutralumo režimu. Šią ribą ESTT nubrėžė byloje C-196/04 (*Cadbury Schweppes*), pabrėždamas, jog apsimestinių darinių konstatavimas reikalauja objektyvių aplinkybių, rodančių realaus fizinio buvimo ir ekonominės veiklos nebuvimą.⁵³

Investicinio fondo neutralumo modelis ir antivengiminės taisyklės veikia kaip du konkuruojantys teisiniai principai. Pirmajam atstovauja ES teisės politikos sprendimas, leidžiantis valstybėms narėms sukurti kolektyvinio investavimo struktūroms palankius mokestinius režimus; antrajam – ATAD ir valstybių narių antivengiminės normos, skirtos apsimestiniams dariniams. Kol ES lygmeniu nėra suformuota vieninga KIS antivengiminių taisyklių taikymo doktrina, rizika, kad skirtingos valstybės narės tą patį darinį vertins skirtingai, išlieka reali, tai pažeidžia teisėtų lūkesčių apsaugos principą, nes investuotojas, sukūręs struktūrą pagal vienos valstybės narės teisę, negali pagrįstai numatyti kitos valstybės narės vertinimo.

Lietuvos KIS yra pelno mokesčio subjektai pagal PMĮ 2 straipsnio 2 dalį, bet jų investicinės pajamos priskiriamos neapmokestinamosioms pajamoms pagal PMĮ 12 straipsnio 5 punktą. Net jei KIS patenka į ATAD taikymo sritį, 6 straipsnio GAAR negali būti taikoma kolektyvinio investavimo struktūrai, kuri atitinka realios investicinės veiklos

⁵⁰ KPMG EU Tax Centre. Euro Tax Flash, Issue 557: CJEU Rules that the Polish Tax Exemption Limited to Externally Managed Investment Funds Breaches EU Law [interaktyvus], 2025-03-04. <https://kpmg.com/xx/en/our-insights/eu-tax/etf-557-cjeu-rules-that-the-polish-tax-exemption-limited-to-externally-managed-investment-funds-breaches-eu-law.html>.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² BENTLEY, Duncan (red.). (2007) Taxpayers Rights: Theory Origin and Implementation. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

⁵³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2006 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje C-196/04, *Cadbury Schweppes*. ECLI:EU:C:2006:544

požymius ir kurios mokestinis režimas yra tikslingas įstatymų leidėjo pasirinkimas, o ne piktnaudžiavimo rezultatas. ESTT praktika nustato papildomą ribą: net jei ATAD priemonė formaliai taikoma, jos taikymas nerezidentų KIS atžvilgiu negali lemti diskriminacinio rezultato, prieštaraujančio SESV 63 straipsniui. Lietuvos pozicija galėtų būti tokia: ATAD priemonės KIS struktūroms taikytinos tik tiek, kiek jos nukreiptos prieš apsimestinius darinius (angl. *wholly artificial arrangements*), o ne prieš teisėtai veikiančius kolektyvinio investavimo subjektus, ir šis taikymas turi atitikti proporcingumo standartą, suformuotą *Cadbury Schweppes* ir vėlesnėje ESTT jurisprudencijoje.

2.3.2. GAAR Lietuvoje

Lietuvos teisės sistema turi dviejų pakopų GAAR struktūrą, kuri KIS atžvilgiu veikia skirtingais principais. Senesnė norma yra MAĮ 69 straipsnis, įtvirtinantis turinio viršenybės prieš formą principą: mokestiniuose santykiuose pirmenybė teikiama sandorių turiniui, o ne jų formaliai išraiškai.⁵⁴ LVAT praktikoje šios normos taikymas grindžiamas dviejų kumuliatyvių sąlygų testu: MAĮ 69 straipsnis taikomas, kai (1) ūkinės operacijos formaliai atitinka mokesčių teisės sąlygas, tačiau įgytas mokestinis pranašumas prieštarauja įstatymo tikslams, ir (2) vienintelis ūkinių operacijų tikslas yra mokestinio pranašumo įgijimas, o sandoris stokoja ekonominio ir verslo pagrindimo.

LVAT 2023 m. administracinėje byloje pabrėžė, kad siekiant konkrečiai situacijai taikyti MAĮ 69 straipsnio 1 dalies nuostatas, būtina nustatyti, jog mokesčių mokėtojas, sudarydamas atitinkamus sandorius ar vykdydamas tam tikras ūkines operacijas, siekė vienintelio tikslo – gauti mokestinę naudą. Kai objektyviai nustatoma, kad sandoris turėjo kitus, ekonomiškai arba kitaip pagrįstus tikslus, ši norma negali būti taikoma net ir tuo atveju, kai mokesčio mokėtojas turėjo iš sandorio atitinkamą mokestinę naudą.

Šis standartas praktiškai reiškia, kad MAĮ 69 straipsnis negali būti taikomas KIS, kuris vykdo realią kolektyvinio investavimo veiklą ir turi ekonominį pagrindimą, net jei jo struktūra yra parankiai optimizuota mokestiniu požiūriu. Esant galimybei pasirinkti vieną iš kelių teisėto elgesio modelio variantų, mokesčio mokėtojas neprivalo rinktis tokio, pagal kurį jam atsirastų didžiausia mokestinė prievolė ar kuris būtų naudingiausias valstybės biudžetui.⁵⁵

⁵⁴ Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. 2004 m. balandžio 13 d. Nr. IX-2112. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 63-2243.

⁵⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2023 m. liepos 5 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-707-815/2023.

Platesnę taikymo sritį turi PMĮ 11 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta norma, perkėlusį ATAD 6 straipsnio reikalavimus į Lietuvos teisę.⁵⁶ Ji taikoma ne tik tada, kai mokestinė nauda yra pagrindinis tikslas, bet ir tada, kai tai yra vienas iš pagrindinių tikslų, tokia formuluotė platesnė, bet taikoma tik pelno mokesčio srityje ir tik juridiniams vienetais. VMI yra pasisakiusi, kad „vien faktinis darinių komercinių priežasčių buvimas nėra pakankamas pagrindas bendrosios kovos su mokesčių piktnaudžiavimu taisyklės netaikymui“.⁵⁷

Steponavičienė, nagrinėjusi GAAR taikymą Lietuvoje doktorantūros disertacijoje (2022), pabrėžia, kad MAĮ 69 straipsnio taikymas apskritai yra mažas net ir tipišku įmonių grupių atvejais, o KIS struktūroms GAAR beveik nenagrinėtas.⁵⁸ Teisinio tikrumo mokesčių srityje problematika Lietuvoje neatsiejama susijusi su instituciniu pajėgumu: VMI kol kas trūksta siauros specializacijos specialistų, sugebančių nuodugniai analizuoti investicinių fondų teisinę struktūrą. Ši spraga lemia, kad bendroji mokesčių vengimo prevencijos norma taikoma atsargiai, dažniausiai tik tais atvejais, kai piktnaudžiavimas yra akivaizdus ir neginčijamas. Tai nereiškia, kad problema nereikšminga, veikiau ji dar nespėjo visapusiškai atsiskleisti teisminėje praktikoje. Kadangi tarptautinių investicinių struktūrų sudėtingumas nuolat didėja, klausimas dėl GAAR taikymo kolektyvinio investavimo subjektams tikėtina atsidurs teismų dėmesio centre. Lyginamoji analizė atskleidžia, kad kitose ES valstybėse bendrosios antivengiminės normos ginčai su kolektyvinio investavimo struktūromis jau kilo. Nyderlanduose mokesčių administratorius taikė ekonominio realumo testą holdingo bendrovių struktūroms, tarpininkaujančioms tarp pensijų fondų ir kolektyvinio investavimo subjektų, reikalaudamas įrodyti realų ekonominį turinį, nepriklausomą nuo mokestinio optimizavimo.⁵⁹ Vokietijoje po 2018 m. Investicinių fondų įstatymo reformos mokesčių teismai sprendė, ar bendroji antivengiminė norma gali būti taikoma struktūroms, sukurtoms iki reformos pagal tuomet galiojusias taisykles.⁶⁰

Lietuva, turėdama tik ribotą teisminę patirtį šioje srityje, susiduria su rizika: ankstyvieji LVAT sprendimai bendrosios antivengiminės normos klausimais kolektyvinio investavimo subjektų kontekste formuoja precedentą visam sektoriui. Pirmasis žingsnis šia kryptimi jau žengtas: 2024 m. birželio 12 d. LVAT nutartyje teismas pritaikė MAĮ 69 straipsnį KIS

⁵⁶ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.

⁵⁷ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Pelno mokesčio įstatymo komentaras. Vilnius: VMI prie FM, 2024-01-15.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ HELMINEN, Marjaana (2021). *EU Tax Law: Direct Taxation*. Amsterdam: IBFD, p. 301–308; RUST, Alexander (2011). *Double Taxation within the European Union*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

⁶⁰ SCHERLEITNER, Moritz (2022). *The Fundamental Freedoms and the Taxation of Dividends Received by Non-resident Investment Funds*. Intertax, p. 485–500.

struktūrai, kurioje mokesčių administratorius nustatė, kad pareiškėjas formaliai atitiko KIS statuso reikalavimus, bet faktiškai nevykdė realios kolektyvinio investavimo veiklos. Teismas patvirtino, kad formalus KIS statuso turėjimas pats savaime neapsaugo nuo antivengiminės normos taikymo, lemiamas kriterijus yra ekonominis realumas. Autoriaus vertinimu, teisinis tikrumas reikalauja, kad besiformuojanti praktika remtųsi ESTT bylose L Fund ir Cadbury Schweppes suformuotais standartais, o ne išplėstų antivengiminę normą į sritis, kur įstatymų leidėjas sąmoningai suteikė neutralumo lengvatą.

Tiek MAĮ, tiek PMĮ taisyklėse centrinis vertinimo kriterijus yra ekonominis realumas.⁶¹ Įrodymus, kad pagrindinis sandorių tikslas buvo mokestinio pranašumo įgijimas, turi pateikti mokesčių administratorius; šis tikslas įrodomas analizuojant objektyvius sandorių požymius, o ne subjektyvų mokesčių mokėtojo ketinimą.⁶² LVAT praktikoje šis standartas nuosekliai patvirtintas: mokesčių administratorius privalo pagrįsti mokesčių mokėtojui apskaičiuotas mokesčio ir su juo susijusias sumas, ir tik po to mokesčių mokėtojas, nesutinkantis su apskaičiuotomis sumomis, privalo pagrįsti, kodėl jos yra neteisingos. Mokesčių administratorius turi surinkti pakankamai įrodymų, kad būtų galima neabejotinai tvirtinti, jog ginčijamų sandorių turinys atspindi mokesčių mokėtojo siekimą gauti mokestinę naudą.⁶³ Piktnaudžiavimas mokesčių įstatymais gali būti nustatytas tik tada, kai mokestinio pranašumo įgijimas buvo pagrindinis ūkinėmis operacijomis siekiamas tikslas, o mokesčių mokėtojo veikla, lemianti mokestinio pranašumo atsiradimą, negali būti pateisinta nei ekonominės logikos, pasireiškiančios didžiausio pelno siekimu mažiausiomis sąnaudomis, nei kitomis aplinkybėmis. Ekonominio realumo nebuvimas pasireiškia tuo, kad struktūra nebūtų pasirinkta, jeigu mokestinė nauda nebūtų buvusi vienintelis motyvas.

KIS egzistavimą ekonomiškai pateisina investuotojų kapitalo sutelkimas, rizikos diversifikavimas ir profesionalus turto valdymas. Šios aplinkybės lemia, kad argumentas, jog pats fondas kaip toks yra apsimestinis ar fiktyvus darinys, praktiškai sunkiai pagrindžiamas tiek faktiniu, tiek teisiniu požiūriu. Mokesčių administratoriaus ginčas paprastai nukreipiamas ne prieš paties fondo egzistavimą, o prieš atskirus jo struktūrinius elementus: tarpinę holdingo bendrovę, specialios paskirties įmonę ar konkrečios jurisdikcijos pasirinkimą. Jeigu šie elementai neturi savarankiško ekonominio turinio ir

⁶¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2007 m. liepos 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A11-719/2007.

⁶² Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2006 m. balandžio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A1-794/2006.

⁶³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-828/2008.

tarnauja išimtinai mokestinės naudos gavimui, atsiranda pagrindas taikyti bendrosios antivengiminės normos mechanizmą.

Čia ypač aktuali ESTT praktikoje išplėtota „apsimestinio darinio“ doktrina, pagal kurią struktūra gali būti pripažinta apsimestine tik tada, kai kartu įrodyti du kumuliaciniai kriterijai: objektyvus elementas – nors sandoris formaliai atitinka teisės aktų sąlygas, pasiektas rezultatas prieštarauja direktyvos ar sutarties tikslui; ir subjektyvus elementas – ketinimas dirbtinai sudaryti sąlygas mokestinei naudai gauti.⁶⁴ ESTT bylose *Emsland-Stärke* ir *Halifax* šie kriterijai suformuoti remiantis nuostata, kad Bendrijos teisės aktų taikymas negali būti išplėstas tiek, kad apimtų ūkio subjektų piktnaudžiavimą, sandorius, sudarytus ne įprastinėje komercinėje veikloje, o turint vienintelį tikslą įgyti mokestinį pranašumą.⁶⁵

Taikant šį testą KIS struktūroms, praktikoje išsiskiria du pagrindiniai ginčo scenarijai. Pirmajame KIS investuoja per tarptautinę holdingo struktūrą ir gauna atleidimą nuo mokesčio prie šaltinio pagal PSD ar DAIS. Mokesčių administratorius tokiu atveju gali kelti klausimą, ar holdingo bendrovės tarpininkavimas turi savarankišką ekonominį turinį, ar ji turi darbuotojų, priima savarankiškus vadybinius sprendimus ir vykdo realią veiklą, ar yra tik techninis perdavimo mechanizmas mokestinei naudai gauti.

Antrajame scenarijuje KIS įsteigtas konkrečioje užsienio jurisdikcijoje ne dėl investicinių ar verslo priežasčių, o išimtinai dėl palankaus mokestinio režimo. Tokiu atveju pati struktūros geografija gali būti ginčijama, net jeigu ji formaliai atitinka visus teisinius reikalavimus.

Šių scenarijų analizė veda prie esminio šio skyriaus klausimo – ar GAAR gali būti taikoma lengvatai, kurią įstatymų leidėjas sąmoningai numatė kaip mokestinio neutralumo priemonę. Toliau šis klausimas nagrinėjamas remiantis LVAT praktika ir vertinant dviejų Lietuvos GAAR normų sąveiką.

Šią poziciją papildo ir Lietuvos teismų praktikoje įsitvirtinęs principas, kad esant galimybei pasirinkti vieną iš kelių teisėto elgesio modelio variantų, mokesčio mokėtojas neprivalo rinktis tokio, pagal kurį jam atsirastų didžiausia mokestinė prievolė.⁶⁶ Vien tai, kad KIS pasirinktas dėl jam suteikto pelno mokesčio atleidimo, dar nereiškia piktnaudžiavimo. Piktnaudžiavimas galėtų būti konstatuojamas tik tuo atveju, jeigu fondas

⁶⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2000 m. gruodžio 14 d. sprendimas byloje C-110/99, *Emsland-Stärke*. ECLI:EU:C:2000:695.

⁶⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2006 m. vasario 21 d. sprendimas byloje C-255/02, *Halifax plc*. ECLI:EU:C:2006:121.

⁶⁶ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-517-442/2017.

nevykdytų jokios realios investicinės veiklos ir jo struktūra būtų išimtinai fiktyvus mokestinis mechanizmas.

Esminė problema yra kita. Jeigu KIS struktūra naudojama ne kolektyviniam investavimui, o tik kaip būdas gauti mokesčių lengvatą, kuri kitaip nebūtų taikoma, gali būti taikoma MAĮ 69 straipsnio bendroji antivengiminė norma. Esminis klausimas yra ne tai, ar KIS mokesčių lengvata apskritai gali būti kvestionuojama, o tai, ar konkrečiu atveju struktūra atitinka tikrą ekonominę logiką.

Šis skirtumas svarbus teisinio tikrumo požiūriu. Daugeliu atvejų ribą tarp teisėto mokesčių planavimo ir GAAR taikymo srities nustato ne abstraktus teisinis standartas, o individualus faktinių aplinkybių vertinimas. Tokia situacija kelia riziką teisinio tikrumo principui: du ekonomiškai identiški fondai gali sulaukti skirtingo vertinimo priklausomai nuo mokesčių administratoriaus pozicijos ir tuo metu susiformavusių precedentų, tai sunkiai suderinama su mokesčių administratoriaus prognozuojamo elgesio reikalavimu, kurį LVAT patvirtino ne kartą. Dėl šios priežasties fondų valdytojai negali patikimai planuoti mokestinės pozicijos be išankstinio VMI patvirtinimo.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. birželio 12 d. nutartis administracinėje byloje dėl UAB „Verslo trikampis“ yra pirmasis žinomas Lietuvos teisminės praktikos atvejis, kuriame tiesiogiai nagrinėtas KIS struktūros panaudojimo teisėtumas pelno mokesčio lengvatos kontekste.

Bylos faktinės aplinkybės buvo tokios: uždarojo tipo informuotiesiems investuotojams skirta investicinė bendrovė UAB „Verslo trikampis“ buvo įsteigta reorganizavus anksčiau veikusį ūkinį subjektą, uždarąją akcinę bendrovę ir įgijus KIS statusą. Mokesčių administratorius, atlikęs patikrinimą, konstatavo, kad veiklos formos pakeitimas iš UAB į KIS investicinę bendrovę buvo formalus pobūdžio: bendrovė nevykdė realios kolektyvinio investavimo veiklos, neturėjo diversifikuoto investicijų portfelio ir nevykdė tipinių investicinių fondų funkcijų. VMI rėmėsi MAĮ 69 straipsnio 1 dalimi, teigdama, kad reorganizacijos pagrindinis tikslas buvo pasinaudoti PMĮ 12 straipsnio 5 punkte įtvirtinta KIS taikoma pelno mokesčio lengvata, o ne vykdyti investicinę veiklą.⁶⁷

LVAT teisėjų kolegija palaikė mokesčių administratoriaus poziciją. Teismas konstatavo, kad vien formalus KIS statuso turėjimas nesuteikia teisės į pelno mokesčio lengvatą, jei investicinė veikla nevykdoma realiai. Argumentacija grįsta turinio viršenybės prieš formą principu: mokesčių teisėje pirmenybė teikiama sandorių ekonominiam turiniui,

⁶⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. birželio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-539-815/2024.

o ne jų juridinei formai. Teismas nurodė, kad PMĮ 12 straipsnio lengvata skirta skatinti kolektyvinį investavimą kaip ekonominę veiklą, o ne sudaryti galimybę išvengti pelno mokesčio perkvalifikuojant ūkinį subjektą.⁶⁸

Šios bylos reikšmė KIS atleidimo nuo pelno mokesčio taikymui yra dvejopa. Teismas aiškiai patvirtino, kad KIS mokesčio lengvata nėra absoliuti, ji taikoma tik tiems subjektams, kurie faktiškai vykdo kolektyvinio investavimo veiklą. Kartu teismas nustatė konkrečius materialinius kriterijus, pagal kuriuos vertinama šios veiklos realumas: investavimas į steigimo dokumentuose numatytą turtą, papildomo kapitalo sutelkimas ir faktinis kolektyvinio investavimo mandato įgyvendinimas.

GAAR taikymo požiūriu ši byla reikšminga, nes patvirtina, kad MAĮ 69 straipsnis gali būti veiksmingai taikomas KIS struktūroms, kai reorganizacija į KIS formą yra aiškiai dirbtinio pobūdžio ir nesusijusi su realia investicine veikla. Byla taip pat kelia svarbų klausimą dėl GAAR taikymo ribų: jei KIS realiai vykdo investicinę veiklą, bet vienas iš steigimo motyvų buvo mokesčio lengvata, ar tai pakankamas pagrindas antivengiminei normai taikyti?

Čia reiktų atskirti dviejų Lietuvos GAAR normų taikymo logiką. Remiantis LVAT suformuotu testu pagal MAĮ 69 straipsnį, kuris reikalauja, kad mokestinės naudos gavimas būtų vienintelis arba pagrindinis sandorio tikslas, atsakymas turėtų būti neigiamas, jeigu struktūra turi savarankišką ekonominį pagrindimą. PMĮ 11 straipsnio 8 dalyje įtvirtintas platesnis standartas – pakanka, kad mokestinė nauda būtų vienas iš pagrindinių tikslų, teoriškai galėtų apimti ir tokias situacijas, kai mokestinis motyvas egzistuoja greta realios investicinės veiklos.

Net ir pagal šį platesnį standartą GAAR taikymas KIS pelno mokesčio atleidimui būtų nepagrįstas dėl dviejų priežasčių. PMĮ 12 straipsnio lengvata yra sąmoningas įstatymų leidėjo sprendimas, skirtas investiciniam neutralumui užtikrinti, o ne reguliavimo spraga, kurią GAAR turėtų užpildyti, naudojimasis sąmoningai suteikta lengvata pagal jos paskirtį negali būti laikomas piktnaudžiavimu net ir pagal platesnį „vieno iš pagrindinių tikslų“ standartą. ESTT suformuota Cadbury Schweppes doktrina nustato aukštą dirbtinumo slenkstį, pagal kurį piktnaudžiavimas konstatuojamas tik tada, kai struktūra yra visiškai dirbtinė ir neatlieka jokios realios ekonominės funkcijos, šis standartas retai bus įvykdytas KIS atveju, nes fondai paprastai vykdo savarankišką investicinę veiklą su aiškiu ekonominiu turiniu. Iš bylos konteksto darytina išvada, kad antivengiminės normos

⁶⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. birželio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-539-815/2024.

taikymas KIS struktūroms, tiek pagal MAĮ 69 straipsnį, tiek pagal PMĮ 11 straipsnio 8 dalį, turėtų būti ribojamas atvejais, kai kolektyvinio investavimo veikla yra aiškiai fiktyvaus pobūdžio, o ne tais atvejais, kai struktūra atitinka kolektyvinio investavimo paskirtį, nors ir buvo pasirinkta iš dalies dėl mokesčių priežasčių. Palyginimui verta paminėti Lenkijos atvejį. Lenkijos pelno mokesčio įstatymas riboja mokesčio atleidimą investiciniams fondams pagal valdymo formos kriterijų – lengvata buvo taikoma tik išoriškai valdomų fondų pajamoms, o savarankiškai valdomi fondai jos negaudavo. ESTT byloje C-18/23 nustatė, kad ši norma prieštarauja ES kapitalo judėjimo laisvei, nes sąlyga, susijusi su fondo valdymo forma, sudaro netiesioginę diskriminaciją. Ši byla tiesiogiai susijusi su struktūriniu apribojimu, o ne su GAAR taikymu, tačiau jos logika reikšminga ir GAAR kontekstui: jeigu net tiesiogiai įstatyme įtvirtintas formalus kriterijus negali diskriminuoti fondų, tai diskrecinis GAAR taikymas, kurio praktinis rezultatas yra analogiška diskriminacija, taip pat turėtų kelti abejonių dėl suderinamumo su ES teise.⁶⁹ Žinoma, šių situacijų tiesioginis tapatinimas būtų per daug kategoriškas – įstatyminė diskriminacija ir individualus administracinis sprendimas yra skirtingos teisinės kategorijos.⁷⁰ Vis dėlto C-18/23 byla rodo, kad ESTT fondų diskriminavimo atžvilgiu taiko griežtą standartą, ir VMI, formuodama poziciją dėl GAAR taikymo KIS struktūroms, turėtų į tai atsižvelgti. Kiekvienas VMI bandymas taikyti PMĮ 11 straipsnio 8 dalį atleidimo pagal 12 straipsnį kontekste turėtų būti patikrintas dėl suderinamumo su C-18/23, *L Fund* ir *AllianzGI* sprendimais.

Vienas galimų sprendimų yra saugaus uosto (angl. *safe harbour*) taisyklės: struktūros, kuriose fondo tarpininkavimas turi aiškų komercinį turinį (valdymo funkcijos, darbuotojai, sprendimų priėmimas), yra atsparesnės GAAR vertinimui nei struktūros, kuriose tarpinė grandis yra grynai nominali. Šis kriterijus nereikalauja, kad fondas turėtų didžiulę darbuotojų komandą, bet reikalauja, kad jo egzistavimas turėtų prasmę be mokesčių naudos.

2.3.3. PPT ir BEPS įtaka

EBPO kovos su mokesčių bazės erozija ir pelno perkėlimu projektas (BEPS) bei su juo susijusios iniciatyvos apima keletą instrumentų, galinčių paveikti kolektyvinio investavimo

⁶⁹ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2025 m. vasario 27 d. sprendimas byloje C-18/23, *Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej*. ECLI:EU:C:2025:114.

⁷⁰ KPMG EU Tax Centre. Euro Tax Flash, CJEU Rules that the Polish Tax Exemption Limited to Externally Managed Investment Funds Breaches EU Law [interaktyvus]. <https://kpmg.com/xx/en/our-insights/eu-tax/etf-557-cjeu-rules-that-the-polish-tax-exemption-limited-to-externally-managed-investment-funds-breaches-eu-law.html>.

subjektų apmokestinimą. Šiame skirsnyje analizuojami du pagrindiniai instrumentai: pasaulinio minimalaus mokesčio taisyklė (vadinamasis Antrasis ramstis, angl. *Pillar Two*) ir principinio tikslo testas (PPT), įtvirtintas per daugiašalę mokesčių konvenciją (MLI). Šių instrumentų poveikis Lietuvos KIS sektoriui yra nevienodas, todėl vertinimas atliekamas atskirai.

Pasaulinio minimalaus mokesčio taisyklė. Antrojo ramsčio iniciatyva, nustatanti 15 procentų pasaulinį minimalų pelno mokestį, Lietuvos KIS sektoriui yra mažai aktuali dėl aiškios išimties. Direktyva 2022/2523 investicinius fondus ir nekilnojamojo turto investicinius subjektus priskiria prie „neįtrauktų subjektų“ ir tiesiogiai išima juos iš šios taisyklės taikymo srities.⁷¹ Šių subjektų kvalifikavimas kaip neįtrauktų grindžiamas investicinio fondo apibrėžimu, pagal kurį fondas turi būti sukurtas siekiant investuoti iš daugelio investuotojų surinktą kapitalą, veikti pagal apibrėžtą investavimo politiką ir atitikti investuotojų apsaugos reguliavimo reikalavimus.⁷² Kadangi didžioji dalis Lietuvos KIS, tiek KIPVPS, tiek AIF atitinka šiuos kriterijus, Antrojo ramsčio taisyklė jiems tiesiogiai nebus taikoma. Tam tikri atvejai vis dėlto galimi: fondai, kontroliuojantys veikiančias ne finansų sektoriaus bendroves, kurių konsoliduota grupės apyvarta viršija 750 mln. eurų, gali patekti į šios taisyklės taikymo sritį per viršutiniosios patronuojančiosios bendrovės (angl. *Ultimate Parent Entity*) mechanizmą, bet toks scenarijus apima itin mažą Lietuvos KIS rinkos dalį.⁷³

Principinio tikslo testas ir jo rizika fondams. PPT kelia kitokią riziką nei Antrojo ramsčio taisyklė. Skirtingai nei pastarosios atveju, kolektyvinio investavimo sektorius šioje srityje negavo aiškios ir besąlyginės išimties. Šio testo esmė: jeigu vienas iš pagrindinių sandorio ar struktūros tikslų buvo gauti mokestinę lengvatą pagal DAIS, ši lengvata gali būti atsisakyta taikyti. Lietuvai ratifikavus MLI 2019 m., PPT buvo įtrauktas į daugelį Lietuvos DAIS. Remiantis viešai prieinamais ratifikavimo dokumentais, fondų sektoriui skirta specifinė šio testo taikymo išimtis nėra įtvirtinta, Lietuvos išlygų sąraše nenumatytas nei specialus fondų apsaugos mechanizmas, nei saugaus uosto taisyklė.⁷⁴

⁷¹ Tarybos 2022 m. gruodžio 14 d. direktyva (ES) 2022/2523, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės (*OL L 328*, 2022).

⁷² OECD. *Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy — Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two): Commentary* [interaktyvus]. Paris: OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS, 2021. <https://www.oecd.org/tax/beps/tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two-commentary.htm>.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ Lietuvos Respublikos daugiašalės konvencijos dėl mokesčių sutartims taikomų priemonių, skirtų mokesčio bazės erozijai ir pelno perkėlimui užkardyti, įgyvendinimo ratifikavimo įstatymas. 2018 m. birželio 14 d. Nr. XIII-1271. TAR, Nr. 2018-10494.

PPT taikomas Lietuvos DAIS be jokios KIS specifikos. Fondų sektoriui tai kelia riziką: fondas, pasirinkęs registracijos jurisdikciją iš dalies dėl jos sutarčių tinklo, gali būti laikomas PPT pažeidžiančiu subjektu, nes mokestinis motyvas yra bent iš dalies įrodytas. Ši rizika dvipusė. VMI teoriškai gali PPT pagrindu ginčyti fondų naudojamas DAIS lengvatas, jei įrodomas mokestinės naudos motyvas kaip pagrindinis. Lietuvos partnerinių valstybių mokesčių institucijos gali analogiškai taikyti PPT Lietuvos fondams, gaunantiems pajamas iš tų valstybių šaltinių.⁷⁵

EBPO taip pat identifikavo šią problemą. 2017 m. BEPS 6 veiksmo papildymuose, skirtuose *inter alia* ne kolektyvinio investavimo fondų (angl. non-CIV) klausimui, EBPO pripažino, jog fondai sudaro specialų atvejį ir PPT jiems turi būti taikomas atsargiai, bet nei aiški fondų išimtis, nei saugaus uosto taisyklė nebuvo suformuotos.⁷⁶ Doktrinoje šis neapibrėžtumas seniai identifiкуotas: PPT taikymas fondų sektoriui ypač problemiškas, nes jurisdikcijos pasirinkimas neišvengiamai yra bent iš dalies mokesčiškai motyvuotas, o „pagrindinio tikslo“ kriterijus dėl savo subjektyvumo sukuria didelį teisinio tikrumo deficitą.⁷⁷

Šios rizikos valdymas reikalauja, kad VMI suformuotų aiškią poziciją dėl PPT ribų fondų atžvilgiu. BEPS projekto įtaka Lietuvos KIS sektoriui yra diferencijuota: pasaulinio minimalaus mokesčio taisyklė fondams praktiškai netaikoma dėl aiškos išimties, bet PPT kelia konkrečią riziką, nes Lietuvos MLI ratifikavimas neįtvirtino jokio fondų apsaugos mechanizmo. Kadangi PPT taikymas priklauso nuo subjektyvaus „pagrindinio tikslo“ vertinimo, o fondų jurisdikcijos pasirinkimas visada yra bent iš dalies mokesčiškai motyvuotas, ši rizika yra sisteminė ir reikalauja prevencinių priemonių teisinio reguliavimo lygmeniu.

Lietuvos KIS apmokestinimo modelio ir antivengiminių taisyklių analizė leidžia pereiti prie lyginamojo vertinimo su kitų ES valstybių narių praktika ir rekomendacijų dėl galimų teisinio reguliavimo tobulinimo krypčių.

⁷⁵ OECD (2016). Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing.
<https://www.oecd.org/tax/treaties/multilateral-convention-to-implement-tax-treaty-related-measures-to-prevent-BEPS.pdf>.

⁷⁶ OECD. BEPS Action 6 Discussion Draft: Non-CIV Examples [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing,
<https://www.oecd.org/tax/treaties/beps-action-6-non-civ-fund-examples.pdf>.

⁷⁷ HARRIS, Peter ir OLIVER, David (2010). International Commercial Tax. Cambridge: Cambridge University Press.

3 SKYRIUS. LYGINAMOJI ANALIZĖ IR REKOMENDACIJOS

3.1. KIS apmokestinimo modeliai ES valstybėse narėse

Lietuvos KIS apmokestinimo modelis analizuojamas lyginant su kitų ES valstybių narių taikomais sprendimais. Toks palyginimas leidžia atskleisti ne tik techninius modelių skirtumus, bet ir skirtingas politines bei ekonomines prielaidas, nulėmusias jų pasirinkimą. Dourado, Müller ir kiti pabrėžia, kad kiekvienas ES taikomas KIS apmokestinimo modelis apima kompromisus tarp mokestinio paprastumo, teisingų konkurencijos sąlygų ir tarptautinio suderinamumo.⁷⁸

Lyginamajai analizei pasirinktos keturios valstybės – Liuksemburgas, Airija, Nyderlandai ir Vokietija. Jos atstovauja skirtingiems KIS apmokestinimo modeliams, nuo fiskalinio skaidrumo iki nepermatomojo vieneto ir sudaro prielaidas kompleksiskam palyginimui. Jų taikomi modeliai suformavę reikšmingą ESTT ir nacionalinę jurisprudenciją, tiesiogiai aktualią vertinant Lietuvos teisinio reguliavimo rizikas. Į analizę įtraukiamos tiek specializuotos fondų jurisdikcijos (Liuksemburgas ir Airija), tiek didelės ekonomikos (Vokietija ir Nyderlandai), kas leidžia palyginti struktūriškai skirtingus reguliavimo sprendimus.

Liuksemburgas

Liuksemburgas yra didžiausia KIPVPS fondų registracijos valstybė: 2023 m. duomenimis, šalyje registruotų investicinių fondų valdomas turtas sudarė daugiau kaip 5,7 trilijono eurų, t. y. maždaug 25 procentus viso ES valdomų investicinių fondų turto.⁷⁹ Ši pozicija paaiškinama ne vien palankiu mokestiniu režimu, bet ir ilgamete reguliavimo tradicija: Liuksemburgas buvo viena pirmųjų valstybių, 1988 m. perkėlusių pirmąją KIPVPS direktyvą, ir nuo to laiko nuosekliai formavo teisinę aplinką, orientuotą į fondų sektoriaus poreikius. Reguliavimo stabilumas ir nuspėjamumas, ne tik mokestinis režimas, yra vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių fondų valdytojų pasirinkimą registruoti fondus būtent šioje jurisdikcijoje.

KIPVPS ir SIF (specialiojo investicijų fondo) lygmeniu Liuksemburgas taiko vadinamąjį *taxe d'abonnement* – kasmetinį kapitalui taikomą mokestį, sudarantį 0,05 arba 0,01

⁷⁸ DOURADO, Ana Paula; MÜLLER, Jessica M.; RANGEL, Luís ir SPENGEL, Christoph (2024). Tax Neutrality Treatment of Investment Funds in the European Union [interaktyvus]. World Tax Journal. <https://oxfordtax.sbs.ox.ac.uk/sitefiles/wp25.04-ana-paula-dourado-jessica-muller.pdf>.

⁷⁹ EFAMA (European Fund and Asset Management Association). *Asset Management in Europe: Facts and Figures 2024* [interaktyvus]. Briuselis: EFAMA, 2024. <https://www.efama.org/sites/default/files/files/asset-management-report-2024.pdf>.

procento fondo grynojo turto, priklausomai nuo fondo tipo.⁸⁰ Šis mokestis pakeičia pelno mokestį fondų lygmenyje, o dividendai ir kapitalo prieaugis fonde nėra papildomai apmokestinami. Paskirstant pajamas investuotojams, Liuksemburgo teisė paprastai netaiko mokesčio prie šaltinio, išskyrus atvejus, kai to reikalauja KIPVPS direktyvos nuostatos. Liuksemburgas aktyviai naudojasi savo plačiu DAIS tinklu, šiuo metu galioja 88 tokios sutartys, suteikiančios fondams ir jų investuotojams palankias tarptautinio apmokestinimo sąlygas.⁸¹ Šio modelio stiprybė yra paprastumas ir nuspėjamumas: *taxe d'abonnement* yra fiksuotas, nesusijęs su fondo pelningumu, todėl fondų valdytojai gali tiksliai prognozuoti mokestinę naštą. Modelis turi ir struktūrinių trūkumų. Jis gali kelti klausimų dėl mokestinės konkurencijos tarp valstybių narių, nes sudaro sąlygas fondams išvengti daugelio mokesčių, kurie kitose jurisdikcijose būtų pritaikyti. Liuksemburgo modelis yra itin priklausomas nuo DAIS tinklo – fondai, investuojantys į valstybes, su kuriomis Liuksemburgas neturi sutarčių, praranda dalį mokestinio pranašumo. Modelio perkėlimas į kitus nacionalinius kontekstus gali būti ribojamas valstybės pagalbos teisės reikalavimų, kaip rodo „Amazon“ ir „Fiat“ bylos, kuriose Europos Komisija vertino individualių mokesčių sprendimų suderinamumą su ES teise.⁸²

Airija

Airija yra antra pagal dydį ES investicinių fondų registracijos valstybė. 2024 m. pabaigoje Airijoje administruojamų fondų turtas siekė apie 4,2 trilijonus eurų.⁸³ Airijos KIS apmokestinimo modelis grindžiamas vadinamuoju investicinių subjektų režimu (angl. *Investment Undertakings regime*): fondai, atitinkantys nustatytas sąlygas, atleisti nuo pelno mokesčio fondo lygmenyje. Apmokestinimas vykdomas tik išmokėjimo etape, kai mokestis prie šaltinio taikomas mokesčių rezidentams Airijoje, o nerezidentai dažniausiai atleisti nuo jo, jei pateikia tinkamas nerezidentų statuso patvirtinimo formas.⁸⁴ Šis modelis sukuria aiškų apmokestinimo momentą (paskirstymo ar išpirkimo datą) ir leidžia fondams auginti turtą be papildomos mokestinės naštos fondo lygmenyje. Esminis šio modelio

⁸⁰ Liuksemburgo 2010 m. gruodžio 17 d. įstatymas dėl kolektyvinio investavimo subjektų (*Loi du 17 décembre 2010 concernant les organismes de placement collectif*), 174 straipsnis.

⁸¹ Liuksemburgo finansų ministerija. *Luxembourg Tax Profile: Summary of Key Tax Features for Investment Funds* [interaktyvus]. Liuksemburgas: Administration des contributions directes, 2024. <https://impotsdirects.public.lu/fr/archive/newsletter/2024.html>

⁸² Europos Komisija. *Capital Markets Union: Progress Report*, COM(2024)203 [interaktyvus]. Briuselis: Europos Komisija, 2024. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52024DC0203>.

⁸³ Airijos centrinis bankas. *Investment Funds: Aggregate Data Q4 2024* [interaktyvus]. Dublinas: Airijos centrinis bankas, 2024. <https://www.centralbank.ie/statistics/data-and-analysis/other-financial-sector-statistics/investment-funds>.

⁸⁴ Airijos Finansų ministerija (2020). *Taxation of Investment Undertakings: Information Note* [interaktyvus]. Dublin: Department of Finance;

pranašumas yra ne pats mokestinis atleidimas (panašų atleidimą taiko ir kitos jurisdikcijos, įskaitant Lietuvą), o administracinė infrastruktūra, kuri šį atleidimą paverčia praktiškai veikiančiu mechanizmu. Airijos Pajamų komisari (angl. *Revenue Commissioners*) viešai skelbia sektorines gaires, skirtas būtent investiciniams fondams, ir suteikia galimybę gauti išankstinę mokesčių administratoriaus nuomonę (angl. *advance opinion*) dėl konkretaus fondo mokestinės padėties, fondų valdytojai gali iš anksto nustatyti savo mokestinę poziciją, o ne veikti neapibrėžtumo sąlygomis. Būtent šis administracinis nuspėjamumas, o ne mokesčių tarifų dydis, yra pagrindinis veiksnys, lemiantis Airijos patrauklumą tarptautiniams fondų valdytojams.

Svarbus Airijos modelio ypatumas yra tai, kad jis sąmoningai kuriamas kaip patrauklus tarptautiniams investuotojams: nereikalaujama, kad investuotojų dauguma būtų Airijos rezidentai, o fondo valdymo įmonės patiria minimalias administravimo sąnaudas. Kaip atkreipia dėmesį Viitala, tokio modelio taikymas reikalauja patikimų procedūrų kiekvieno investuotojo mokestiniam statusui nustatyti, nes nuo jo priklauso, ar mokestis prie šaltinio bus išskaičiuojamas.⁸⁵ Fonduose, kuriuose yra tūkstančiai dalyvių iš skirtingų valstybių, tokios procedūros administraciniu požiūriu sudėtingos, bet Airijos praktika rodo, kad jos gali būti taikomos efektyviai.

Nyderlandai

Nyderlandai naudoja kitokią konstrukciją – vadinamąjį fiskalinį investicinį subjektą (nyd. *fiscale beleggingsinstelling*, FBI). Nyderlandų sprendimas įtvirtinti FBI modelį grindžiamas siekiu pritraukti tarptautinį investicinį kapitalą, kartu išlaikant mokestinę kontrolę per privalomą pelno paskirstymo mechanizmą, taip užtikrinant, kad apmokestinimas būtų perkeliamas į investuotojų lygmenį. FBI yra juridinis asmuo, galintis pretenduoti į 0 procentų pelno mokesčio tarifą, jeigu kas metus investuotojams paskirsto ne mažiau kaip 100 procentų savo pajamų.⁸⁶ Privalomo viso pelno paskirstymo reikalavimas yra esminis FBI modelio elementas, lemiantis, kad apmokestinimas perkeliamas investuotojams. Nyderlandų mokesčių teisės doktrinoje šis modelis laikomas artimu fiskalinio skaidrumo principui, nes fondas ekonomiškai nelaikomas savarankišku apmokestinimo vienetu, o veikia tik kaip pelno paskirstymo mechanizmas. Rust atkreipia dėmesį, kad FBI modelis sukūrė specifinę problemą ESTT praktikos kontekste: nerezidentų

⁸⁵ VIITALA, Tomi (2004). *Taxation of Investment Funds in the European Union*. Amsterdam: IBFD Publications.

⁸⁶ Nyderlandų pelno mokesčio įstatymas (*Wet op de vennootschapsbelasting 1969*), 28 straipsnis (su pakeitimais).

fondai, Nyderlanduose gavę dividendus, negalėjo pasinaudoti tuo pačiu mokesčio prie šaltinio atleidimu, kurį gavo FBI, nes neatitiko FBI statuso sąlygų.⁸⁷ Ši diskriminacija tapo kelių ESTT bylų prielaida, ir Nyderlandai buvo priversti iš dalies keisti savo sistemą, įtvirtindami galimybę užsienio fondams prašyti mokesčio prie šaltinio grąžinimo lygiavertėmis sąlygomis. Šis pavyzdys rodo, kaip net formaliai neutralūs mokestinio režimo modeliavimo sprendimai gali sukurti struktūrinę diskriminaciją, kurią ESTT vertina kaip ES teisės pažeidimą.

Vokietija

Vokietija 2017 metais priėmė pagrindinę investicinių fondų apmokestinimo reformą, įsigaliojusią 2018 m. sausio 1 d. Iki tol taikytas semiskaidrumo modelis buvo kritikuojamas kaip pernelyg sudėtingas ir sukuriantis didelę administracinę naštą fondų valdytojams bei investuotojams, jis reikalavo detaliai atsekti kiekvieno dalyvio mokestinę padėtį, o tai buvo neproporcinga didėjant tarpvalstybinių fondų skaičiui. Po reformos Vokietija perėjo prie dviejų pakopų sistemos: fondai moka 15 procentų pelno mokestį tik nuo tam tikrų Vokietijos kilmės pajamų (dividendų, nekilnojamojo turto pajamų ir šalies viduje gautų pajamų), o investuotojai gauna dalinę atleidimo lengvatą (vok. *Teilfreistellung*), kuria kompensuojama dalis fondo lygmeniu sumokėto mokesčio.⁸⁸ Šia schema siekiama tam tikro ekonominio neutralumo, bet ji nesutampa su gryna fiskalinio skaidrumo koncepcija, perėjimas prie dviejų pakopų sistemos buvo apgalvotas paprastumo pasirinkimas mokestinio tikslumo sąskaita.

Kaip parodė bylos *L Fund* ir *AllianzGI-Fonds AEVN*, net ir po 2018 m. reformos Vokietijos sistema vis dar sukūrė diskriminacines situacijas nerezidentų fondų atžvilgiu. Bet kuri sistema, grįsta mokestinio neutralumo taikymu tik vietiniams fondams neskiriant lygiavertės galimybės nerezidentams, bus struktūriškai pažeidžiama ESTT palyginamumo doktrinos požiūriu.

Lyginamasis apibendrinimas

Lyginamoji analizė atskleidžia keletą dėsningumų, aktualių Lietuvos reguliavimo tobulinimui.

⁸⁷ RUST, Alexander (2011). *Double Taxation within the European Union*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

⁸⁸ Vokietijos 2017 m. liepos 19 d. investicinių fondų mokesčio įstatymas (*Investmentsteuergesetz 2018*, InvStG 2018), 20 straipsnis (Teilfreistellung).

Liuksemburgo patirtis rodo, kad teisinis tikrumas ir aiški reguliavimo bazė prisideda prie rinkos plėtos ir mažina SESV 63 straipsnio pažeidimo riziką. Kartu ši patirtis paneigia prielaidą, kad mokestinis atleidimas nerezidentų fondams neišvengiamai lemia fiskalinių pajamų praradimą – fondų veikla generuoja pajamas per reguliavimo rinkliavas, administracinius mokesčius ir susijusias paslaugas.⁸⁹

Airijos modelis patvirtina, kad fondų sektoriaus patrauklumą lemia ne tiek mokesčių tarifai, kiek administracinis nuspėjamumas – viešai skelbiamos sektorinės gairės ir galimybė iš anksto nustatyti mokestinę poziciją.⁹⁰

Nyderlandų FBI modelis patvirtino, kad lengvata, prieinama tik rezidentų fondams ir neturinti lygiaverčio mechanizmo nerezidentams, sudaro potencialų SESV 63 straipsnio pažeidimą (Köln-Aktienfonds Deka, C-156/17). Net po šios bylos diskriminacinė situacija nebuvo pašalinta, ir 2024 m. Europos Komisija inicijavo pažeidimo procedūrą.

Vokietijos *Teilfreistellung* modelis rodo, kad struktūrinės diskriminacijos nepašalina vien tarifų sumažinimas ar dalinė išimtis – net po 2018 m. reformos diskriminacija išliko, nes problema buvo ne mokesčio dydis, o pats mechanizmo veikimo principas.

Šie dėsningumai leidžia daryti konkrečias išvadas dėl Lietuvos.

Lietuva struktūriškai artimiausia Airijos modeliui, tačiau neturi jo administracinės infrastruktūros – viešai skelbiamų sektorinių gairių ir galimybės gauti išankstinę mokesčių administratoriaus nuomonę. PMĮ 12 straipsnio 18 punkte nustatytas investuotojo lygmens atleidimas veikia kaip automatinė taisyklė be procedūrų, leidžiančių iš anksto nustatyti jos taikymą nerezidentų atžvilgiu, o tai sukuria teisinio neapibrėžtumo sąlygas.

Nyderlandų ir Vokietijos patirtis rodo, kad Lietuvos reguliavimas kelia panašią struktūrinę riziką. PMĮ 12 straipsnio 5 punkto atleidimas fondo lygmeniu taikomas tik Lietuvoje įsteigtiems KIS, o užsienio KIS, gaunantys pajamas iš Lietuvos šaltinių – pavyzdžiui, dividendus iš Lietuvos bendrovių – apmokestinami prie šaltinio pagal PMĮ 34 straipsnį ir neturi aiškaus mechanizmo šiai naštai neutralizuoti. Kol Lietuvos teisėje nėra lygiavertiškumo nuostatos, užtikrinančios užsienio KIS galimybę pasinaudoti analogišku atleidimu, diskriminacijos rizika išlieka reali.⁹¹

⁸⁹ ES Bendrojo Teismo 2019 m. rugsėjo 24 d. sprendimas byloje T-755/15, *Luxembourg ir Fiat Chrysler Finance Europe prieš Europos Komisiją*. ECLI:EU:T:2019:670; ES Bendrojo Teismo 2021 m. gegužės 12

⁹⁰ VIITALA, Tomi (2004). *Taxation of Investment Funds in the European Union*. Amsterdam: IBFD Publications, p. 189–195.

⁹¹ Europos Komisija (2024-07-25). *July Infringements Package: Key Decisions*, INFR 2024/4017 [interaktyvus]. Briuselis: Europos Komisija. <https://luxembourg.representation.ec.europa.eu/actualites-et-evenements/actualites/july-infringements-package-key-decisions-2025-07-17>.

Aiškesnis teisinis režimas užsienio fondams galėtų prisidėti ne tik prie didesnio kapitalo pritraukimo, bet ir prie mokesčių bazės išplėtimo netiesioginiu būdu – per reguliavimo rinkliavas, administracinius mokesčius ir su fondų sektoriumi susijusias paslaugas.

3.2. DAIS ir ES direktyvų taikymas KIS struktūroms

Kolektyvinio investavimo subjektų tarptautinis apmokestinimas grindžiamas trijų kriterijų vertinimu: ar KIS laikytinas „asmeniu“ DAIS prasme; ar jis laikytinas „rezidentu“; ar jis gali būti pripažintas tikroju pajamų savininku (angl. *beneficial owner*).⁹² Visi trys kriterijai tarpusavyje susiję, ir visi turi būti tenkinami, kad atsirastų teisė pasinaudoti sutarties lengvatomis. Nė vienas iš jų KIS atžvilgiu nėra akivaizdžiai tenkinamas. Praktiniu požiūriu daugiausiai ginčų kelia tikrojo savininko sąlyga, nes ji nėra apibrėžta nei KIS kontekste, nei Lietuvos teismų praktikoje.⁹³

Lietuvos teisėje KIS veikla grindžiama Kolektyvinio investavimo subjektų įstatymu, kuriame KIS apibrėžiami kaip investiciniai fondai ar investicinės bendrovės, kurių tikslas – platinant investicinius vienetus ar akcijas kaupti asmenų lėšas ir padalijant riziką jas kolektyviai investuoti.⁹⁴ Pagal PMĮ, KIS pajamos atleidžiamos nuo pelno mokesčio su tam tikromis išimtimis⁹⁵, tai investicinio neutralumo principo išraiška, siekiant, kad investavimas per KIS mokestiniu požiūriu nesiskirtų nuo tiesioginio investavimo.⁹⁶ Šis sprendimas, vertinant vidaus logikos požiūriu, tarpvalstybiniame kontekste kelia klausimų, kurių PMĮ tiesiogiai nereglamentuoja, pirmiausia dėl KIS teisinio traktavimo kaip sutartinio subjekto, jo rezidavimo statuso nustatymo bei gaunamų pajamų priskyrimo tikrojo savininko lygmeniu.

EBPO 2010 m. ataskaitoje šią problemą sprendė suformuluodama tris alternatyvius metodus, kurių kiekvienas sukuria skirtingą praktinę administravimo logiką.⁹⁷

⁹² OECD. *The Granting of Treaty Benefits with Respect to the Income of Collective Investment Vehicles* [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, 2010. <https://web-archive-storage.oecd.org/aemint-web-archive-prod/web-archive/55/55e299d1d143c69c7d984add45079c8f299b6a26ef9b623f6e25beddacabe055.pdf>.

⁹³ HARRIS, Peter ir OLIVER, David (2010). *International Commercial Tax*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1709. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 74-3424.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. *Valstybės žinios*, 2001, Nr. 110-3992.

⁹⁶ FIBBE, Gijis (2014). *The 2010 Update of the OECD Commentary on Collective Investment Vehicles*. Iš: VERMEULEN, Hein (red.). *The Tax Treatment of CIVs and REITs*. Amsterdam: IBFD.

⁹⁷ OECD (2010). *Model Tax Convention on Income and on Capital, Condensed Version* [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, Commentary on Article 1, para. 6.17–6.21.

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/08/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2010_g1g10b68/mtc_cond-2010-en.pdf.

Klausimas, ar Lietuvos KIS laikytinas „asmeniu“ DAIS prasme, sprendžiamas pagal jo teisinę formą. Investicinės bendrovės paprastai yra „asmenys“ ir „rezidentai“ EBPO Modelinės konvencijos prasme, nes jos turi juridinį asmens statusą ir yra pelno mokesčio subjektai Lietuvoje.⁹⁸ Investiciniai fondai be juridinio asmens statuso yra sudėtingesni: jie veikia kaip sutartiniai dariniai, kurių turtas priklauso dalyviams, o valdymą atlieka valdymo įmonė. EBPO Modelinės konvencijos kontekste tokie fondai gali neturėti „asmens“ statuso, o tai reikštų, kad DAIS jiems tiesiogiai netaikoma ir sutarties lengvatomis gali pretenduoti tik atskiri dalyviai.⁹⁹

EBPO 2010 m. ataskaitoje dėl kolektyvinio investavimo subjektų siūlomi trys būdai, kaip nustatyti, kokia DAIS turėtų būti taikoma investiciniams fondams, kai jų investuotojai yra iš skirtingų valstybių. Permatomo subjekto metodas (angl. *look-through approach*) – fondas laikomas tarpininku ir mokesčių lengvatos taikomos pagal kiekvieno investuotojo rezidavimo valstybę. Subjekto lygmens metodas (angl. *entity approach*) – fondas laikomas savarankišku sutarties subjektu, jeigu jo investuotojai daugiausia yra vienos valstybės rezidentai. Lygiavėčio naudos gavėjo metodas (angl. *equivalent beneficiary approach*) – lengvata taikoma, jei fondo investuotojai iš esmės turėtų teisę į tokią pačią mokesčių lengvatą. Pirmasis metodas laikomas tiksliausiu, bet praktikoje sudėtingas, nes reikalauja detalių duomenų apie visus fondo investuotojus.¹⁰⁰

Lietuvos mokesčių administratorius iki šiol nėra oficialiai patvirtinęs, kuris iš šių metodų taikytinas. Kiekvienas tarpvalstybinis dividendų ar palūkanų srautas, kuriame dalyvauja Lietuvos KIS, teisiškai gali būti ginčijamas: Lietuva kaip šaltinio valstybė turi diskreciją pasirinkti metodą, kuris gali skirtis nuo to, kurį taiko kita sutarties šalis. Kol mokesčių administratorius neparengs oficialaus komentaro šiuo klausimu, Lietuvos KIS praktiškai rizikuoja, kad sutarčių lengvatos bus taikomos ne sistemingai, o pagal kiekvienu atveju individualiai priimamą mokesčių administratoriaus vertinimą.

Rezidavimo kriterijus KIS atveju paprastai nėra savaime probleminis, bet atleidimo nuo pelno mokesčio režimas gali paskatinti papildomą vertinimą tarptautiniame kontekste. Kai kurios valstybės reikalauja, kad rezidentas būtų realiai apmokestinamas, todėl KIS atleidimas nuo pelno mokesčio gali kelti abejonių dėl subjekto savarankiškumo ar pajamų

⁹⁸ OECD. *Model Tax Convention on Income and on Capital*, Commentary on Article 10, Paris: OECD Publishing, 2003, 2012 ir 2014 m. redakcijos.

⁹⁹ BAKER, Philip (2012). *Double Taxation Conventions Looseleaf* 3rd edition. London: Sweet & Maxwell.

¹⁰⁰ *Ibid.*

priskyrimo. Jeigu KIS nėra laikomas rezidentu, jis neturi teisės pretenduoti į jokias DAIS lengvatas kaip savarankiškas sutarties subjektas.¹⁰¹

Motivinių ir dukterinių bendrovių direktyva (PSD) ir Palūkanų bei autorinių atlyginimų direktyva (IRD) sukuria autonomines ES teisės lengvatų sistemas, kurios iš dalies persidengia su DAIS tinklu. Tačiau abi direktyvos taikomos tik apibrėžtoms juridinio asmens formoms, įtrauktoms į direktyvų priedus, ir reikalauja, kad gavėjas būtų tikrasis pajamų savininkas.¹⁰²

Kolektyvinio investavimo subjektams PSD gali būti taikoma tik tuo atveju, kai jie veikia teisine forma, įtraukta į direktyvos priede pateiktą sąrašą, ir kartu laikomi pelno mokesčio subjektais pagal nacionalinę teisę. Tik investicinės bendrovės, įsteigtos akcinės ar uždarnosios akcinės bendrovės forma, teoriškai gali patekti į šios direktyvos taikymo sritį, o investiciniai fondai be juridinio asmens statuso paprastai neatitinka direktyvos subjekto reikalavimų. Šis formalus apribojimas sukuria sisteminę spragą: ekonomiškai lygiavertės struktūros, priklausomai nuo pasirinktos teisinės formos, atsiduria skirtingose direktyvos taikymo srityse, nors abi atlieka tą pačią ekonominę funkciją.

Vis dėlto net ir tais atvejais, kai investicinė bendrovė formaliai atitinka direktyvos sąlygas, lengvatų suteikimas nėra automatinis. Direktyvos antivengiminės nuostatos numato, kad valstybės narės neprivalo taikyti jos nuostatų sandoriams ar sandorių grandinėms, kurios yra apsimestinės arba sudarytos daugiausia siekiant mokesstinės naudos. Dėl to investicinės bendrovės veikla ir jos vieta struktūroje gali būti vertinama ekonominio realumo aspektu.

Praktinė rizika dažniausiai atsiranda pajamų paskirstymo etape. Jeigu Lietuvoje įsteigtas KIS gauna dividendus iš kitos valstybės narės bendrovės ir šie dividendai neapmokestinami prie šaltinio pagal direktyvą, vėliau paskirstant pajamas dalyviams gali kilti klausimų dėl išskaičiuojamojo mokesčio taikymo jų lygmeniu bei dėl galimybės pasinaudoti DAIS.

Su tuo susijęs ir mokesčio kredito veiksmingumo klausimas. Kai užsienio mokestis sumokamas investavimo grandinėje, bet pats KIS Lietuvoje atleistas nuo pelno mokesčio, investuotojas savo rezidavimo valstybėje paprastai negali užskaityti mokesčio, patirto fondo lygmeniu, nes jis nelaikomas jo paties sumokėtu mokesčiu. Dėl to gali susidaryti ekonominio dvigubo apmokestinimo situacija, net jei formaliai laikomasi direktyvos ar

¹⁰¹ SMIT, Daniel (2012). *EU Freedoms, Non-EU Countries and Company Taxation*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p 74.

¹⁰² Tarybos 2011 m. lapkričio 30 d. direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms (PSD) (OL L 345, 2011).

sutartinių nuostatų, tai vienas iš Lietuvos KIS modelio struktūrinių trūkumų, neturintis aiškaus teisinio sprendimo.¹⁰³ Europos Sąjunga jau priėmė šią problemą iš dalies sprendžiantį instrumentą – Direktyvą 2025/50, vadinamą FASTER iniciatyva, kuria sukurama bendra ES procedūra mokesčio prie šaltinio grąžinimui ar sumažinimui, įskaitant KIS gaunamas pajamas. Direktyva įsigaliojo 2025 m. balandžio 7 d., o valstybės narės privalo ją perkelti į nacionalinę teisę iki 2028 m. sausio 1 d. FASTER direktyva galėtų iš dalies sušvelninti kredito veiksmingumo problemą, bet jos praktinis poveikis priklausys nuo to, kaip valstybės narės, įskaitant Lietuvą, įgyvendins direktyvos nuostatas ir ar bus sukurtos specialios procedūros KIS struktūroms.¹⁰⁴

3.2.1. Tarpinių jurisdikcijų problema ir potencialūs ginčų scenarijai

Kelių lygmenų KIS struktūrose mokesčių administratorius vertina kiekvieną sandorį atskirai, bet taip pat gali vertinti ir visą grandinę. Šie scenarijai skiriasi nuo UAB „Verslo trikampis“ bylos: pastarojoje ginčas kilo dėl vidaus GAAR taikymo subjektui, kuris formaliai įgijo KIS statusą nevykdydamas realios kolektyvinio investavimo veiklos, o čia analizuojami tarpvalstybiniai ginčai, kuriuose realiai veikiantis KIS susiduria su DAIS ar ES direktyvų lengvatų taikymo problemomis dėl tikrojo savininko statuso, tarpinių jurisdikcijų struktūrų ar pajamų priskyrimo neaiškumų. Galimi trys pagrindiniai ginčų scenarijai.

Pirmasis susijęs su atveju, kai Lietuvos specialios paskirties įmonė moka palūkanas ar dividendus ES holdingo bendrovei, o ši juos perduoda į trečiąją valstybę. Tokiu atveju Lietuvos VMI gali ginčyti Palūkanų ir autorinių atlyginimų direktyvos ar Motininių ir dukterinių bendrovių direktyvos taikymą teigdama, kad tarpinė holdingo bendrovė nėra tikroji pajamų savininkė. Pavyzdžiui, Lietuvos alternatyvusis investicinis fondas, investuojantis į nekilnojamąjį turtą, įsteigia Liuksemburge holdingo bendrovę (pranc. *Société en Commandite Spéciale*, SCSp), kuri valdo Lietuvoje registruotą specialios paskirties įmonę (angl. *Special Purpose Vehicle*). Specialios paskirties įmonė moka palūkanas Liuksemburgo holdingui, kuris, neturėdamas realių darbuotojų ir valdymo funkcijų, perduoda jas galutiniam investuotojui Singapūre. VMI, remdamasi *ESTT Danijos* byloje (C-116/16, C-115/16 ir kt.) suformuotais tikrojo savininko kriterijais, ginčija IRD atleidimą teigdama, kad Liuksemburgo holdingo bendrovė yra tik perdavimo grandis (angl.

¹⁰³ TERRA, Ben J. M. ir WATTEL, Peter Jacob (2008). *European Tax Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, p 224.

¹⁰⁴ Tarybos 2025 m. sausio 10 d. direktyva (ES) 2025/50 dėl greitesnio ir saugesnio išskaičiuojamųjų mokesčių permokos grąžinimo lengvatų taikymo (FASTER). OL L, 2025.

conduit), o ne tikrasis palūkanų savininkas. Šio scenarijaus riziką iš dalies galėtų sušvelninti FASTER direktyva (aptarta 3.2 skirsnyje), tačiau kol valstybės narės jos neperkėlė į nacionalinę teisę, rizika išlieka aktuali.

Antrasis scenarijus susijęs su užsienio investuotojo, esančio jurisdikcijoje, su kuria Lietuva turi DAIS, statusu, kai šis investuoja per kelių lygmenų KIS struktūrą. Pagal EBPO 2010 m. dėl kolektyvinio investavimo subjektų ataskaitą, jeigu KIS laikomas tikruoju savininku, fondo lygmeniu prašoma lengvata proporcingai – tiek, kiek fondo investuotojai patys būtų turėję teisę į šaltinio valstybės sutartinius privalumus.¹⁰⁵ Jeigu kolektyvinio investavimo subjektas (KIS) nelaikomas tikruoju savininku, taikytinas permatomo subjekto metodas (angl. *look-through approach*). Tačiau praktikoje šio metodo taikymas fonduose, turinčiuose šimtus ar tūkstančius dalyvių, yra itin sudėtingas arba faktiškai neįgyvendinamas. Pavyzdžiui, Vokietijos pensijų fondas investuoja į Lietuvos KIPVPS fondą, kuris gauna dividendus iš Lietuvos akcinės bendrovės. Fondas kreipiasi dėl sumažinto mokesčio prie šaltinio tarifo pagal Lietuvos–Vokietijos dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartį (DAIS). Tokiu atveju mokesčių administratorius turi spręsti, ar lengvata taikytina fondo lygmeniu pagal subjekto lygmens metodą, ar turi būti reikalaujama nustatyti kiekvieno dalyvio rezidavimo valstybę. Kai fondas turi, pavyzdžiui, 4 000 dalyvių iš 12 valstybių, permatomo subjekto metodo taikymas tampa praktiškai neįgyvendinamas, o subjekto lygmens metodas nėra aiškiai įtvirtintas kaip standartinis sprendimo modelis.

Trečiasis scenarijus apima situaciją, kai Lietuva kaip KIS registracijos valstybė taiko mokestį prie šaltinio nerezidentui dalyvio lygmeniu. Pelno mokesčio įstatymas (PMĮ) numato skirtingus pelno mokesčio tarifus užsienio vienetų pajamoms iš Lietuvos šaltinių: 15 proc. dividendams ir tam tikroms kitoms pajamoms, taip pat 10 proc. palūkanoms ir honorarams.¹⁰⁶ Problema kyla tada, kai dalyvis siekia taikyti dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartyje numatytas lengvatas, tačiau mokesčių administratorius abejoja, ar jis yra tikrasis pajamų savininkas, ar tik formalus tarpinis gavėjas. Tokiuose ginčuose įrodinėjimo pareiga paprastai tenka mokesčių mokėtojui, o tai KIS struktūroms gali būti ypač sudėtinga. Pavyzdžiui, Lietuvos alternatyvus investicinis fondas, investuojantis į privatų kapitalą, paskirsto pelną Kipro holdingo bendrovei, kuri yra fondo dalyvis, turintis 25 proc. dalį. Kipro bendrovė remiasi Lietuvos–Kipro DAIS ir prašo sumažinto mokesčio

¹⁰⁵ OECD (2010). *Model Tax Convention on Income and on Capital*, Commentary on Art. 1, para. 6.17 [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing.
https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/08/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2010_g1g10b68/mtc_cond-2010-en.pdf.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

prie šaltinio tarifo. Mokesčių administratorius, nustatęs, kad ši bendrovė neturi darbuotojų ir gautą pelną iš karto perveda galutiniam naudos gavėjui Jungtiniuose Arabų Emyratuose, su kuriais Lietuva DAIS netaiko, ginčija tikrojo savininko statusą. Tokiu atveju dalyvis turi įrodyti, kad Kipro bendrovė nėra tik tarpinis subjektas, o tai, atsižvelgiant į ESTT vadinamosiose Danijos bylose (T Danmark, C-116/16; N Luxembourg 1, C-115/16) suformuotą jurisprudenciją, gali būti sudėtinga.¹⁰⁷¹⁰⁸

Dalis Lietuvos AIF struktūrų naudoja tarpines holdingo bendroves ES jurisdikcijose (Liuksemburge ir Nyderlanduose) investicijoms į nekilnojamąjį turtą ir privatų kapitalą valdyti. Ši augimo dinamika rodo, kad norminių spragų virtimas praktiniais ginčais yra tikėtinas. Pirmasis ginčas bet kurioje iš trijų aprašytų situacijų sukeltų ne tik mokestinę riziką konkrečiam fondui, bet ir platesnį neapibrėžtumą visam sektoriui, nes investuotojai ir fondų valdytojai stebėtų susiformavusią praktiką ir atitinkamai koreguotų struktūrinius sprendimus. Dėl šios priežasties prevencinis reguliavimas yra efektyvesnis nei reaktyvus teisinis reguliavimas po pirmųjų reikšmingų ginčų. Kraštutiniais atvejais, kai KIS kontroliuoja veikiančias ne finansų sektoriaus bendroves, kurių konsoliduota apyvarta viršija 750 mln. eurų, gali kilti ir Pillar Two taikymo klausimas per patronuojančiojo subjekto taisykles, nepaisant taikomo pelno mokesčio lengvatos pagal PMĮ. Nors šis scenarijus, kaip aptarta 2.3.3 skirsnyje, šiuo metu yra mažai tikėtinas ir neturėtų būti vertinamas kaip sisteminė rizika sektoriui, jis iliustruoja, kad tarptautinių mokesčių teisės pokyčiai gali paveikti ir KIS sektorių, todėl reguliavimo perspektyvoje šią galimybę tikslinga turėti omenyje.

Tarpvalstybinių KIS struktūrų teisiniai ginčai Lietuvoje yra tikėtini. Reguliavimo spragos kol kas mažiau matomos praktikoje dėl santykinai riboto rinkos masto ir mažesnio ginčų skaičiaus, tačiau sektoriaus augimo tendencijos ir didėjantis tarpvalstybinių struktūrų skaičius rodo, kad ši situacija greičiausiai pasikeis. Aktyvesnė mokesčių administratoriaus pozicija ir savalaikiai teisinio reguliavimo pakeitimai galėtų sumažinti riziką, kad pirmasis reikšmingas ginčas suformuotų praktinį precedentą nepalankiomis sąlygomis.

¹⁰⁷ Lietuvos bankas (2019). *Kolektyvinio investavimo subjektų rinkos apžvalga* [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos bankas. <https://www.lb.lt/lt/leidiniai/kolektyvinio-investavimo-subjektu-rinkos-apzvalga-2019-m>

¹⁰⁸ Lietuvos bankas (2024). *Kolektyvinio investavimo subjektų rinkos apžvalga* [interaktyvus]. <https://www.lb.lt/lt/leidiniai/kopija-kolektyvinio-investavimo-subjektu-rinkos-apzvalga-2023-m>

3.3. Tikrojo savininko doktrina tarptautiniame kontekste

„Tikrojo savininko“ (angl. *beneficial owner*) samprata yra vienas iš pagrindinių tarptautinės mokesčių teisės institutų, lemiančių teisę pasinaudoti DAIS ar ES direktyvų lengvatomis. Ši sąvoka nėra tiesiogiai apibrėžta nei EBPO Modelinėje konvencijoje, nei Lietuvos PMĮ. EBPO Modelinės konvencijos komentaruose, 2003 m., 2012 m. ir 2014 m. atliktuose pakeitimuose, kuriais sąvokos turinys buvo iš esmės išplėstas funkcinė interpretacija, buvo patikslinta, kad tikrojo savininko sąvoka skirta užtikrinti, jog DAIS nebūtų naudojamos mokesčių vengimui per dirbtines teisinės konstrukcijas. Šiomis konstrukcijomis asmuo gauna naudą tiek iš tam tikros nacionalinės teisės, tiek iš DAIS atleidimų, faktiškai veikdamas tik kaip tarpininkas kito asmens naudai, kai tas asmuo realiai gauna pajamas.¹⁰⁹

Iki 2019 m. tikrojo savininko kriterijus daugiausia buvo tarptautinės mokesčių teisės kategorija, siejama su EBPO kontekstu. Tačiau 2019 m. vasario 26 d. ESTT Didžioji kolegija priėmė keturis sprendimus vadinamosiose „Danijos bylose“ – sujungtose dividendų bylose T Danmark ir Y Denmark Aps (C-116/16 ir C-117/16) bei sujungtose palūkanų bylose N Luxembourg 1 ir kt. (C-115/16, C-118/16, C-119/16 ir C-299/16). Šiose bylose Danijos mokesčių administratorius ginčijo mokesčio prie šaltinio atleidimą, taikytą dividendų ir palūkanų mokėjimams Danijos bendrovių naudai, kai šios bendrovės buvo kontroliuojamos tarpinių holdingo struktūrų Liuksemburge, Kipre ir kitose ES valstybėse narėse, o galutiniai pajamų gavėjai buvo subjektai trečiosiose valstybėse. ESTT šiais sprendimais pirmą kartą patvirtino, kad piktnaudžiavimo draudimo principas yra bendras ES teisės principas, privalomas valstybėms narėms taikant Motininių ir dukterinių bendrovių direktyvą (PSD) ir Palūkanų bei autorinių atlyginimų direktyvą (IRD), o tikrojo savininko sąvoka yra ne tik tarptautinė, bet ir ES teisės kategorija.¹¹⁰

Konkrečiau, šiuose sprendimuose ESTT nustatė, kad mokestinė lengvata pagal PSD ar IRD nepriklauso gavėjui, jeigu jis nėra ekonomiškai savarankiškas, o tik perduoda gautas pajamas kitam asmeniui, kuris yra tikrasis gavėjas. Teismas suformulavo keturis pagrindinius tikrojo savininko vertinimo kriterijus: (i) ar gavėjas turi dispozicinę teisę į pajamas; (ii) ar jis turi faktinę galią jomis disponuoti; (iii) ar jis vykdo svarbias funkcijas ir turi ekonominės veiklos požymius; (iv) ar pajamų srautas yra numatytas iš anksto ir automatiškas, t. y. ar gavėjas veikia tik kaip techninis tarpininkas vadinamoji „perdavimo

¹⁰⁹ OECD (2003). *Model Tax Convention on Income and on Capital*, Commentary on Article 10, para. 12.2 [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing.

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/08/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2010_g1g10b68/mtc_cond-2010-en.pdf.

¹¹⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. vasario 26 d. sprendimas sujungtose bylose C-116/16 ir C-117/16, *Skatteministeriet prieš T Danmark ir Y Denmark Aps*. ECLI:EU:C:2019:135.

grandis" (angl. *conduit*).¹¹¹ Šiuos kriterijus vėliau pritaikė ir Danijos Aukščiausiasis Teismas 2023 m. sausio 9 d. sprendimuose, kuriuose, remdamasis ESTT suformuotais standartais, konstatavo, kad tarpinės Liuksemburgo ir Kipro holdingo bendrovės, perdavusios visas gautas pajamas aukštesnės grandies subjektams, nebuvo tikrosios dividendų savininkės, todėl PSD bei DAIS lengvatos nebuvo taikytinos.¹¹²

3.3.1. KIS kaip tarpininkų specifika ir tikrojo savininko nustatymo problemos

KIS kontekste tikrojo savininko klausimas skaidomas į dvi dalis: pirma, ar pats fondas yra tikrasis gautų pajamų savininkas, ar tik tarpininkas savo dalyvių atžvilgiu; antra, ar dalyviai laikytini tikriausiais savininkais tų pajamų, kurias gauna per KIS.

Pagal EBPO 2010 m. ataskaitą, kolektyvinio investavimo subjektas, veikiantis savo vardu ir turintis diskrecinę investicijų valdymo teisę, paprastai laikytinas tikruoju gaunamų pajamų savininku, o ne savo dalyvių tarpininku ar nominaliuoju gavėju. Ši prielaida grindžiama tuo, kad būtent fondas, o ne jo investuotojai, faktiškai priima sprendimus dėl investicijų paskirstymo ir disponavimo gautomis pajamomis. Ši kvalifikacija nėra absoliuti. Ji gali būti paneigta tais atvejais, kai fondo dalyviams suteikiamos tokios individualios teisės į pajamų paskirstymą ar jų valdymą, kurios iš esmės eliminuoja fondo diskreciją ir paverčia jį formaliu (techniniu) investicijų laikytoju. Todėl tikrojo savininko statusas KIS kontekste nėra automatiškai priskiriamas nei pačiam fondui, nei jo dalyviams, jis nustatomas vertinant visumą faktinių ir teisinių aplinkybių, ypač realią sprendimų priėmimo kontrolę ir disponavimo pajamomis laisvę.¹¹³

Net jei KIS laikomas tikruoju savininku, jo gautos pajamos galiausiai paskirstomos dalyviams, kurių rezidavimo valstybės skirtingos. Teoriškai kiekvieno dalyvio statusas turėtų būti vertinamas atskirai, tačiau fonduose, turinčiuose didelį dalyvių skaičių, tai praktiškai neįgyvendinama. Atsiranda struktūrinis nesuderinamumas tarp tikrojo savininko testo reikalavimų ir kolektyvinio investavimo realybės.¹¹⁴

Šį nesuderinamumą iš dalies sprendžia „lygiavertės naudos gavėjo“ (angl. *equivalent beneficiary*) koncepcija, įtvirtinta 2010 m. EBPO ataskaitoje. Pagal šią koncepciją, jeigu

¹¹¹ GOMMERS, Sams (2019). Danish Dynamite: The 26 February 2019 CJEU Judgments in the Danish Beneficial Ownership Cases. EC Tax Review, 28(6), p. 270–299.

¹¹² EY. Danish Supreme Court Issues Rulings on Beneficial Ownership [interaktyvus], 2023-01-09. https://www.ey.com/en_gl/technical/tax-alerts/danish-supreme-court-issues-rulings-on-beneficial-ownership.

¹¹³ VERMEULEN, Hein (2014) *The Tax Treatment of CIVs and REITs*. Amsterdam: IBFD.

¹¹⁴ OECD (2010). *The Granting of Treaty Benefits with Respect to the Income of Collective Investment Vehicles* [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing, p. 12–14. <https://web-archive-storage.oecd.org/aemint-web-archive-prod/web-archive/55/55e299d1d143c69c7d984add45079c8f299b6a26ef9b623f6e25beddacabe055.pdf>.

visi arba didžioji dauguma fondo dalyvių yra valstybės, su kuria pajamų šaltinio valstybė yra sudariusi dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartį (DAIS), numatančią lygiavertes arba palankesnes sąlygas nei taikomos tiesioginėms investicijoms, gali būti pagrindas taikyti atitinkamas mokesčines lengvatas ir fondo lygmeniu.¹¹⁵ Tačiau ši koncepcija yra tik rekomendacinio pobūdžio ir nėra tiesiogiai įtvirtinta Lietuvos teisėje ar Lietuvos DAIS tinkle.

3.3.2. Dividendų, palūkanų ir kitų pasyvių pajamų srautų vertinimas

Praktiškai tikrojo savininko klausimas dažniausiai kyla trijose pagrindinėse pajamų kategorijose: dividendų, palūkanų ir autorinių atlyginimų mokėjimuose. Kiekvienos iš šių kategorijų atžvilgiu tikrojo savininko reikalavimas yra *expressis verbis* įtvirtintas EBPO Modelinės mokesčių konvencijos 10, 11 ir 12 straipsniuose.

Dividendų apmokestinimo kontekste Lietuvos Pelno mokesčio įstatymo (PMĮ) 34 straipsnis numato 17 proc. mokesčio prie pajamų šaltinio tarifą, taikomą išmokant dividendus nerezidentams. Tačiau lengvatinis 0 proc. tarifas gali būti taikomas tais atvejais, kai dividendų gavėjas atitinka PMĮ 35 straipsnio 2 dalyje nustatytas sąlygas, t. y. valdo ne mažiau kaip 10 proc. balsų suteikiančių akcijų ir šį reikalavimą tenkina ne trumpiau kaip 12 mėnesių iš eilės.¹¹⁶ Kai dividendai mokami KIS dalyviui, šis kvalifikavimas tampa sudėtingas: neaišku, ar dalyvis laiko reikalaujamą akcijų dalį tiesiogiai ar per fondą, taip pat ar fondo turima dalis gali būti priskiriama individualiems dalyviams. Šie klausimai nėra aiškiai reglamentuoti Lietuvos teisėje, ir tai yra viena iš pagrindinių spragų, kurią turėtų šalinti arba VMI aiškinimais, arba specialiuoju teisės aktu.

Palūkanų apmokestinimo kontekste Tarybos direktyva 2003/49/EB (Palūkanų ir autorinių atlyginimų direktyva) numato atleidimą nuo mokesčio prie šaltinio tarp asocijuotų ES bendrovių. Vis dėlto šio atleidimo taikymas kolektyvinio investavimo subjektų (KIS) struktūroms priklauso nuo dviejų esminių kriterijų: pirma, ar KIS patenka į direktyvos subjektinę taikymo sritį, ir antra, ar jis gali būti laikomas tikruoju palūkanų savininku. Šis klausimas ypač aktualus privataus kapitalo (angl. *private equity*) struktūrose, kuriose investicijos į portfelio bendroves dažnai vykdomos derinant nuosavo ir skolinto kapitalo instrumentus. Tokiose struktūrose KIS, veikdamas kaip paskolos davėjas, gali

¹¹⁵ OECD (2010). *Model Tax Convention on Income and on Capital, Commentary on Art. 1* [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/08/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2010_g1g10b68/mtc_cond-2010-en.pdf.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

siekti direktyvos nustatyto atleidimo nuo mokesčio prie šaltinio. Tačiau jei mokesčių administratoriaus vertinimu KIS nebūtų pripažintas tikruoju palūkanų savininku, atleidimo mechanizmas netektų taikymo pagrindo, o palūkanų mokėjimams būtų taikomas nacionalinis apmokestinimas prie šaltinio.

3.3.3. Tikrojo savininko kriterijaus suderinamumas su investicinio neutralumo modeliu

Tikrojo savininko testo logika ir kolektyvinio investavimo subjektų neutralumo principas remiasi skirtingomis prielaidomis, kurios praktikoje sunkiai suderinamos. Tikrojo savininko testas grindžiamas galimybe subjektui savarankiškai disponuoti gautomis pajamomis ir priimti sprendimus dėl jų panaudojimo, tuo tarpu kolektyvinio investavimo atveju pajamų paskirstymas ir investavimo sprendimai yra nustatyti fondo taisyklėmis ir įgyvendinami kolektyvinio valdymo pagrindu. Dėl šios priežasties KIS struktūrinės savybės gali formaliai atitikti tam tikrus tikrojo savininko kriterijus, pavyzdžiui, ribotą individualų investuotojų disponavimą pajamomis ar iš anksto apibrėžtas paskirstymo taisykles. Tačiau tai nebūtinai leidžia daryti vienareikšmę išvadą dėl tikrojo savininko buvimo, nes reali kontrolė ir investicijų valdymas išlieka fondo lygmeniu.¹¹⁷

Iš to kyla praktinė problema: tikrojo savininko testas, suformuotas ESTT vadinamosiose Danijos bylose (T Danmark, C-116/16; N Luxembourg 1, C-115/16) ir EBPO kontekste, nėra pritaikytas kolektyvinio investavimo subjektų specifikai. Taikant jį KIS be papildomų korekcijų, kyla rizika atimti mokestines lengvatas net tada, kai jas numatė pats įstatymų leidėjas. Ši problema aktuali ir Lietuvoje. Pavyzdžiui, kai Lietuvos alternatyvusis investicinis fondas gauna dividendus iš Vokietijos bendrovės ir nori pasinaudoti PSD lengvata, mokesčių administratorius turi nuspręsti – ar fondas yra tikrasis pajamų savininkas, ar tik tarpininkas, perkeliantis pajamas investuotojams.

Svarbu tai, kad šis oficialios pozicijos nebuvimas, aptartas ir 3.2 skirsnyje DAIS metodų kontekste, reiškia, jog fondų valdytojai ir jų konsultantai neturi jokio orientyro, pagal kurį galėtų iš anksto įvertinti savo struktūrą atitiktį tikrojo savininko kriterijui; kiekvienas mokestinio planavimo sprendimas priimamas be galimybės iš anksto suderinti poziciją su VMI arba pasiremti nusistovėjusia teismų praktika.

Šios problemos sprendimas gali būti skirstomas į du lygmenis. Pirmasis – administracinės praktikos lygmuo. Šiuo atveju VMI turėtų suformuoti aiškią oficialią

¹¹⁷ SMIT, Daniel (2012). *EU Freedoms, Non-EU Countries and Company Taxation*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

poziciją, kad Lietuvos kolektyvinio investavimo subjektai, kaip pagal Pelną mokesčio įstatymą pripažinti apmokestinamieji vienetai, turintys savarankišką teisinį subjektiškumą ir disponavimo teisę savo investicijų atžvilgiu, laikomi tikraisiais pajamų savininkais, kol konkrečios faktinės aplinkybės nepatvirtina priešingai. Toks aiškinimas turėtų būti papildytas kriterijais, kokie įrodymai gali paneigti šią prezumpciją.

Antrasis lygmuo – tarptautinių mokesčių sutarčių reguliavimas. Lietuva, sudarydama ar peržiūrėdama dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, galėtų įtvirtinti specialias KIS nuostatas. EBPO Modelinės mokesčių konvencijos 1 straipsnio komentaras tam pateikia konkrečius sprendimus: KIS gali būti pripažintas rezidentu ir tikroju pajamų savininku, jei jis yra plačiai prieinamas, valdo diversifikuotą portfelį ir yra pavaldus investuotojų apsaugos reguliavimui. Komentaras taip pat siūlo alternatyvų variantą, lengvatas taikyti proporcingai, atsižvelgiant į tai, kokia dalis investuotojų patys turėtų teisę į jas investuodami tiesiogiai. Panašią praktiką jau taiko Nyderlandai ir Liuksemburgas, kur KIS tiesiogiai pripažįstami sutarčių lengvatų gavėjais.¹¹⁸

3.4. Perspektyvos ir rekomendacijos Lietuvai

Didžiausia rizika sietina su mokesčio prie šaltinio taikymo ginčais, kai nerezidentai gauna pajamas iš Lietuvos šaltinių. Pelną mokesčio įstatymo 34 straipsnyje nustatytas 17 proc. tarifas nerezidentams juridiniams asmenims yra bendroji taisyklė, o dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartyse ir Europos Sąjungos direktyvose numatytos lengvatos taikomos kaip išimtys.¹¹⁹ Kai Lietuvos kolektyvinio investavimo subjektas išmoka pajamas nerezidentui dalyviui, kuris remiasi šių lengvatų taikymu, mokesčių administratorius gali kvestionuoti jų taikymą, remdamasis tikrojo savininko doktrina. Ši rizika yra pakankamai konkreti, atsižvelgiant į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, suformuotą vadinamosiose Danijos bylose, kuri išplėtė tikrojo savininko vertinimo reikšmę. Dėl to Lietuvos KIS gali susidurti su didesniu teisinio neapibrėžtumo lygiu nei jurisdikcijose, kuriose mokesčių administratorius yra pateikęs aiškesnes taikymo gaires.¹²⁰

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje taip pat pripažįstama mokesčių administratoriaus teisė vertinti, ar KIS vykdo realią investicinę veiklą, ir atitinkamai spręsti

¹¹⁸ OECD (2017). *Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version* [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2017_mtc_cond-2017-en.html

¹¹⁹ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.

¹²⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2019 m. vasario 26 d. sprendimas sujungtose bylose C-116/16 ir C-117/16, Skatteministeriet prieš T Danmark ir Y Denmark Aps. ECLI:EU:C:2019:135.

dėl mokestinių lengvatų taikymo. Tai rodo, kad tikrojo savininko ir ekonominio turinio vertinimas Lietuvos praktikoje jau turi tam tikrą pagrindą, nors aiškūs kriterijai nėra nuosekliai suformuluoti.

Vidutinės tikimybės, tačiau potencialiai reikšmingų pasekmių rizika susijusi su galimu užsienio KIS diskriminaciniu apmokestinimu. Jei Lietuvos teisinis reguliavimas faktiškai sudaro palankesnes sąlygas vietiniams fondams nei palyginamiems kitų Europos Sąjungos valstybių narių subjektams, tai galėtų tapti pagrindu pažeidimo procedūrai dėl Sąjungos teisės pažeidimo. Ši rizika išlieka labiau hipotetinė, nes analogiškų reguliavimo ypatumų pasitaiko ir kitose valstybėse narėse, o Europos Komisija iki šiol nėra inicijavusi procedūros prieš Lietuvą šiuo klausimu. Tokios situacijos pasekmės būtų sisteminės, galimi teisės aktų pakeitimai ir mokesčių permokų grąžinimo klausimai, tačiau jų atsiradimas priklausytų nuo konkretaus ginčo išvystymo ir teisminės praktikos.

Mažesnės tikimybės, tačiau struktūriškai reikšminga rizika sietina su bendrosios kovos su piktnaudžiavimu taisyklės taikymu kolektyvinio investavimo struktūroms. Pirmieji teismų sprendimai šioje srityje turėtų precedentinę reikšmę ir galėtų daryti ilgalaikę įtaką investicinių sprendimų praktikai. Jei ši taisyklė būtų taikoma pernelyg plačiai, neatsižvelgiant į KIS veiklos specifiką, tai galėtų turėti neigiamą poveikį investicinei aplinkai. Dėl šios priežasties aiškesnių administracinių gairių suformavimas šioje srityje yra svarbus ne tik ginčų prevencijai, bet ir teisinio tikrumo užtikrinimui.

3.4.1 Rekomendacijos

Pirmoji rekomendacija: PMĮ lygiavertiškumo nuostata

PMĮ 12 straipsnio 18 punkte nustatytas investuotojo lygmens atleidimas nuo pelno mokesčio, taikomo pajamoms, gautoms iš Lietuvos KIS, neapibrėžia, ar ši lengvata taikoma ir kitų ES valstybių narių KIS investuotojams. Lyginamoji analizė rodo, kad analogiška Nyderlandų FBI modelio diskriminacinė asimetrija tapo Köln-Aktienfonds Dekla bylos pagrindu. Šiai spragai šalinti siūloma PMĮ 12 straipsnio 18 punktą papildyti nuostata, kad jam prilyginami KIS, įregistruoti kitoje ES ar EEE valstybėje narėje pagal KIPVPS direktyvą ar AIFMD, jeigu jų mokestinis režimas buveinės valstybėje yra funkciškai lygiavertis Lietuvos KIS režimui. Lygiavertiškumo vertinimą turėtų atlikti VMI remiantis viešai skelbiamais kriterijais. Ši nuostata yra minimalus standartas, reikalingas ESTT diskriminacijos doktrinos reikalavimams atitikti. Tokio pakeitimo įgyvendinimas reikalautų Seimo sprendimo, o pagrindinė politinė kliūtis yra tai, kad lengvatos išplėtimas užsienio fondams gali būti interpretuojamas kaip fiskalinis nuostolis, nors praktiškai tokių fondų skaičius Lietuvoje šiuo metu yra nedidelis. Tokios nuostatos pagrindiniai elementai

turėtų apimti: ES/EEE KIS pripažinimą pagal KIPVPS ar AIFMD direktyvas, funkcinio lygiavertiškumo reikalavimą ir VMI kompetenciją nustatyti vertinimo kriterijus. Teisiniu įgyvendinimo mechanizmu galėtų tapti PMĮ 12 straipsnio 18 punkto arba PMĮ 34 straipsnio pakeitimas, aiškiai įtvirtinantis lygiavertę lengvatą nerezidentų fondams. Šios nuostatos formuluotė turėtų būti suderinta su PMĮ 34 straipsnio struktūra ir ES teisės reikalavimais.

Antroji rekomendacija: VMI komentaras dėl tikrojo savininko KIS struktūrose

Danijos bylų doktrina nėra pritaikyta kolektyvinio investavimo subjektų specifikai, o Lietuvos VMI neturi oficialios pozicijos, kada KIS laikomas tikruoju savininku. Šiam neapibrėžtumui šalinti VMI turėtų išleisti oficialų komentarą, patvirtinantį prezumpciją, kad Lietuvos KIS, kaip PMĮ pagrindu pripažinti apmokestinamieji vienetai su savarankiška teisine padėtimi ir dispozicine galia portfelio atžvilgiu, laikomi tikraisiais pajamų savininkais. Komentaras turėtų nurodyti, kokių faktinių aplinkybių VMI reikalautų šiai prezumpcijai paneigti – analogiškai ekonominės realybės testui, suformuluotam Cadbury Schweppes byloje (C-196/04) CFC kontekste ir vėliau pritaikytam tikrojo savininko doktrinos kontekste T Danmark ir N Luxembourg 1 bylose (C-116/16, C-115/16): realios veiklos nebuvimas, automatinis pajamų pervedimas be fondo diskrecinės galios. Šis komentaras nereikalauja teisės aktų pakeitimo ir gali būti išleistas administraciniu aktu.

Trečioji rekomendacija: EBPO KIS metodų įtvirtinimas VMI praktikoje

Lietuva neturi oficialios pozicijos dėl to, kuris iš EBPO ataskaitos metodų – permatomo subjekto (angl. *look-through*), subjekto lygmens (angl. *entity*) ar lygiaverčio naudos gavėjo (angl. *equivalent beneficiary*) – taikytinas Lietuvos DAIS kontekste, ir šis neapibrėžtumas sukuria dvigubo apmokestinimo arba dvigubos lengvatos riziką, priklausomai nuo to, kaip tą patį sandorį vertina skirtingų valstybių mokesčių institucijos. Šiai problemai spręsti VMI turėtų oficialiai patvirtinti, kad standartinis taikytinas metodas yra lygiaverčio naudos gavėjo koncepcija: jei dauguma KIS dalyvių yra tos valstybės, su kuria Lietuva turi DAIS, rezidentai, KIS fondo lygmeniu naudojasi atitinkama sutarties lengvata. Šis metodas yra administraciškai įgyvendinamas ir atitinka EBPO 2010 m. KIS ataskaitos rekomendacijas.

IŠVADOS

1. Lietuvos teisėje įtvirtintas investuotojo lygmens pelno mokesčio atleidimas, taikomas pajamoms iš kolektyvinio investavimo subjektų, neapima kitų Europos Sąjungos valstybių narių fondų investuotojų. Tokia reguliavimo asimetrija struktūriškai atitinka diskriminacinį modelį, kurį Teisingumo Teismas ne kartą pripažino nesuderinamu su laisvo kapitalo judėjimo principu. Analogiškos kitų valstybių narių sistemos jau tapo pažeidimo procedūrų pagrindu, todėl ši spraga kelia konkrečią riziką ir Lietuvai.
2. Į Lietuvos pelno mokesčio teisę perkelta bendroji kovos su piktnaudžiavimu taisyklė nėra pritaikyta kolektyvinio investavimo subjektų struktūrų vertinimui. Kolektyvinis investavimas, ribota dalyvių disponavimo teisė ir iš anksto apibrėžtos pelno paskirstymo taisyklės – šios KIS būdingos savybės gali formaliai atitikti taisyklės taikymo kriterijus, nors pačios savaime nėra piktnaudžiavimo požymis. LVAT praktika patvirtino, kad formalus KIS statusas savaime neapsaugo nuo antivengiminės normos taikymo, tačiau aiškos ribos tarp realios investicinės veiklos ir piktnaudžiavimo nenubrėžtos. Nesant VMI gairių, šis neapibrėžtumas kelia riziką visam sektoriui.
3. ESTT praktikoje suformuota tikrojo savininko doktrina negali būti tiesiogiai taikoma kolektyvinio investavimo subjektų struktūroms. Šis testas remiasi individualaus subjekto savarankiška disponavimo teise, kuri kolektyvinio investavimo modelyje veikia kitaip nei tradicinėse įmonių struktūrose. Tarptautinėje praktikoje siūloma problemą spręsti lygiavėčio naudos gavėjo koncepcija, tačiau Lietuvos mokesčių administratorius nėra paskelbęs oficialios pozicijos nei dėl šios doktrinos taikymo KIS, nei dėl metodo pasirinkimo. Dėl to tarpvalstybiniai mokėjimai, susiję su Lietuvos kolektyvinio investavimo subjektais, lieka teisiškai neapibrėžtoje zonoje.
4. Keturių Europos Sąjungos valstybių narių KIS apmokestinimo modelių palyginimas atskleidė, kad jurisdikcijos konkurencingumą lemia ne tiek mokesčių tarifų dydis, kiek reguliavimo nuspėjamumas ir administracinė infrastruktūra. Lietuvos modelis koncepciškai artimiausias Airijos sistemai, tačiau stokoja jos administracinio pagrindo – viešai skelbiamų sektorinių gairių, galimybės gauti išankstinę mokesčių administratoriaus nuomonę ir nuoseklios praktikos užsienio fondų atžvilgiu.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS NORMINIAI AKTAI

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos (2012). OL C 326, 2012.
2. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. liepos 13 d. direktyva 2009/65/EB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su kolektyvinio investavimo į perleidžiamus vertybinius popierius subjektais (KIPVPS), derinimo. OL L 302, 2009.
3. Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. birželio 8 d. direktyva 2011/61/ES dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų. OL L 174, 2011.
4. Tarybos 2003 m. birželio 3 d. direktyva 2003/49/EB dėl bendros apmokestinimo sistemos, taikomos palūkanų ir autorinių atlyginimų mokėjimams tarp skirtingų valstybių narių asocijuotų bendrovių. OL L 157, 2003.
5. Tarybos 2011 m. lapkričio 30 d. direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms. OL L 345, 2011.
6. Tarybos 2016 m. liepos 12 d. direktyva (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės. OL L 193, 2016.
7. Tarybos 2017 m. gegužės 29 d. direktyva (ES) 2017/952, iš dalies keičianti direktyvą (ES) 2016/1164, kiek tai susiję su hibridiniais neatitikimais su trečiosiomis šalimis. OL L 144, 2017.
8. Tarybos 2022 m. gruodžio 14 d. direktyva (ES) 2022/2523, kuria užtikrinamas pasaulinis minimalus apmokestinimo lygis tarptautinių grupių ir stambių vidaus grupių įmonėse Sąjungoje. OL L 328, 2022.
9. Tarybos 2025 m. sausio 10 d. direktyva (ES) 2025/50 dėl greitesnio ir saugesnio išskaičiuojamųjų mokesčių permokos grąžinimo lengvatų taikymo (FASTER). OL L, 2025.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

10. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. 2001 m. gruodžio 20 d. Nr. IX-675. Valstybės žinios, 2001, Nr. 110-3992.
11. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 2, 5, 12, 13, 26, 27, 30, 34 straipsnių pakeitimo įstatymas. 2017 m. gruodžio 7 d. Nr. XIII-842. TAR, Nr. 2017-19883.
12. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. 2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1007. Valstybės žinios, 2002, Nr. 73-3085.

13. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1709. Valstybės žinios, 2003, Nr. 74-3424.
14. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. 2004 m. balandžio 13 d. Nr. IX-2112. Valstybės žinios, 2004, Nr. 63-2243.
15. Lietuvos Respublikos daugiašalės konvencijos dėl mokesčių sutartims taikomų priemonių, skirtų mokesčio bazės erozijai ir pelno perkėlimui užkardyti, įgyvendinimo ratifikavimo įstatymas. 2018 m. birželio 14 d. Nr. XIII-1271. TAR, Nr. 2018-10494.

Užsienio valstybių teisės aktai

16. Liuksemburgo 2010 m. gruodžio 17 d. įstatymas dėl kolektyvinio investavimo subjektų (Loi du 17 décembre 2010 concernant les organismes de placement collectif), 174 straipsnis.
17. Nyderlandų pelno mokesčio įstatymas (Wet op de vennootschapsbelasting 1969), 28 straipsnis (su pakeitimais).
18. Vokietijos 2017 m. liepos 19 d. investicinių fondų mokesčio įstatymas (Investmentsteuergesetz 2018, InvStG 2018), 20 straipsnis (Teilfreistellung) (įsigaliojo 2018 m. sausio 1 d.).

SPECIALIOJI LITERATŪRA

19. ADEMA, R. P. C. (2009). UCITS and Taxation: Towards Harmonization of the Taxation of UCITS in Austria, Germany, the Netherlands and the UK. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
20. BAKER, Philip (2012). Double Taxation Conventions Looseleaf 3rd edition. London: Sweet & Maxwell.
21. DE BROE, Luc ir BECKERS, Dorien (2017). The General Anti-Abuse Rule of the Anti-Tax Avoidance Directive: An Analysis Against the Wider Perspective of the European Court of Justice's Case Law on Abuse of EU Law. EC Tax Review.
22. DE BROE, Luc ir GOMMERS, Stef (2019). Danish Dynamite: The 26 February 2019 CJEU Judgments in the Danish Beneficial Ownership Cases. EC Tax Review.
23. DOURADO, Ana Paula; MÜLLER, Jessica M.; RANGEL, Leidson ir SPENGEL, Christoph (2024). Tax Neutrality Treatment of Investment Funds in the European Union. World Tax Journal.
24. FIBBE, Gijs (2014). The 2010 Update of the OECD Commentary on Collective Investment Vehicles. Iš: VERMEULEN, Hein (red.). The Tax Treatment of CIVs and REITs. Amsterdam: IBFD.

25. HARRIS, Peter ir OLIVER, David (2010). *International Commercial Tax*. Cambridge: Cambridge University Press.
26. HELMINEN, Marjaana (2021). *EU Tax Law: Direct Taxation*. 2021 ed. Amsterdam: IBFD.
27. HOOR, Oliver R. (2022). The Hybrid Mismatch Rules (ATAD 2) in the Context of Alternative Investment Funds. *European Investment Fund Review*, Nr. 2.
28. HWANG, Sung ir WEIDMANN, Oktavia (2019). General Report. Iš: *Investment Funds*. IFA Cahiers, 104B. Amsterdam: IFA.
29. O'NEAL, John (2021). The Anti-Tax Avoidance Directive II's Hybrid Mismatch Rules and Tax Neutral Jurisdictions. IBA Taxes Committee.
30. PISTONE, Pasquale (2008). Abuse of Law in the Context of Thin Capitalisation and Fixed Establishments. Iš: BENTLEY, Duncan (red.). *Taxpayers' Rights: Theory, Origin and Implementation*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
31. RUST, Alexander (red.) (2011). *Double Taxation within the European Union*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
32. SCHERLEITNER, Moritz (2022). The Fundamental Freedoms and the Taxation of Dividends Received by Non-resident Investment Funds. *Intertax*, 50(6–7).
33. SMIT, Daniel (2012). *EU Freedoms, Non-EU Countries and Company Taxation*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
34. STEPONAVIČIENĖ, Ingrida (2022). Įmonių grupėms ir jų kontroliuojančiosioms įmonėms taikomos kovos su pelno mokesčio vengimu taisyklės Lietuvoje ir teisinio tikrumo principas: sisteminio reguliavimo iššūkiai. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
35. TERRA, Ben J. M. ir WATTEL, Peter Jacob (2008). *European Tax Law*. 7th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
36. VERMEULEN, Hein (red.) (2014). *The Tax Treatment of CIVs and REITs*. Amsterdam: IBFD.
37. VIITALA, Tomi (2004). *Taxation of Investment Funds in the European Union*. Amsterdam: IBFD Publications.
38. WEBER, Dennis (2017). The Reasonableness Test of the Principal Purpose Test Rule in OECD BEPS Action 6 (Tax Treaty Abuse) versus the EU Principle of Legal Certainty and the EU Abuse of Law Case Law. *Erasmus Law Review*.

TEISMŲ PRAKTIKA

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika

- 39. Emsland-Stärke [ESTT], Nr. C-110/99, [2000-12-14]. ECLI:EU:C:2000:695.
- 40. Halifax plc [ESTT], Nr. C-255/02, [2006-02-21]. ECLI:EU:C:2006:121.
- 41. Cadbury Schweppes [ESTT], Nr. C-196/04, [2006-09-12]. ECLI:EU:C:2006:544.
- 42. Fidelity Funds and Others [ESTT], Nr. C-480/16, [2018-06-21]. ECLI:EU:C:2018:480.
- 43. N Luxembourg 1 ir kt. [ESTT], Nr. C-115/16, [2019-02-26]. ECLI:EU:C:2019:134.
- 44. Skatteministeriet prieš T Danmark ir Y Denmark Aps [ESTT], Nr. C-116/16, [2019-02-26]. ECLI:EU:C:2019:135.
- 45. Köln-Aktienfonds Deka [ESTT], Nr. C-156/17, [2020-01-30]. ECLI:EU:C:2020:51.
- 46. AllianzGI-Fonds AEVN [ESTT], Nr. C-545/19, [2022-03-17]. ECLI:EU:C:2022:193.
- 47. L Fund [ESTT], Nr. C-537/20, [2023-04-27]. ECLI:EU:C:2023:339.
- 48. Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej [ESTT], Nr. C-18/23, [2025-02-27]. ECLI:EU:C:2025:114.

ES Bendrojo Teismo praktika

- 49. Luxembourg ir Fiat Chrysler Finance Europe prieš Europos Komisiją [ES Bendrasis Teismas], Nr. T-755/15, [2019-09-24]. ECLI:EU:T:2019:670.
- 50. Luxembourg ir Amazon EU prieš Europos Komisiją [ES Bendrasis Teismas], Nr. T-816/17, [2021-05-12]. ECLI:EU:T:2021:252.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

- 51. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. vasario 20 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-556-250/2008.
- 52. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2008 m. gegužės 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A525-828/2008.
- 53. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-855-556/2016.
- 54. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2024 m. birželio 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-539-815/2024.

Užsienio valstybių teismų praktika

- 55. Danijos Aukščiausiasis Teismas. 2023 m. sausio 9 d. sprendimas byloje T Danmark (Sag BS-2600/2021-HJR).

KITI ŠALTINIAI

- 56. AIRIJOS CENTRINIS BANKAS (2024). Investment Funds and Money Market Funds Statistics [interaktyvus]. Dublinas: Central Bank of Ireland. Prieiga per internetą: <https://www.centralbank.ie/statistics/data-and-analysis/other-financial-sector-statistics/investment-funds>

57. AIRIJOS MOKESČIŲ ADMINISTRATORIUS (Revenue Commissioners) (2020). Taxation of Investment Undertakings (Part 27-01A-02) [interaktyvus]. Dublinas. Prieiga per internetą: <https://www.revenue.ie/en/tax-professionals/tadm/income-tax-capital-gains-tax-corporation-tax/part-27/27-01a-02.pdf>
58. CMS (2016). EU Anti Tax Avoidance Directive: Impact on Investment Funds [interaktyvus], 2016 m. rugpjūčio 31 d. Prieiga per internetą: <https://cms.law/en/che/legal-updates/eu-anti-tax-avoidance-directive-impact-on-investment-funds>
59. EFAMA (European Fund and Asset Management Association) (2024). Fact Book 2024 [interaktyvus]. Briuselis: EFAMA. Prieiga per internetą: https://www.efama.org/sites/default/files/files/fact-book-2024_lowres.pdf
60. EUROPOS KOMISIJA (b. d.). What is the Capital Markets Union? [interaktyvus]. Briuselis: Europos Komisija. Prieiga per internetą: https://finance.ec.europa.eu/financial-markets/financial-markets-policy/capital-markets-union/what-capital-markets-union_en
61. EUROPOS KOMISIJA (2024). July Infringements Package: Key Decisions [interaktyvus], 2024 m. liepos 25 d. Briuselis: Europos Komisija. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/inf_24_3228
62. ENDRIJAİTIS, Martynas (2016). Kolektyvinio investavimo subjektų apmokestinimas pelno mokesčiais (I). Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos, Nr. 5(869) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://aktualijos.lt/straipsniai/kolektyvinio-investavimo-subjektu-apmokestinimas-pelno-mokesciu-i>
63. GIANNI & ORIGONI (2023). Tax Treatment of Non-German Resident Real Estate Investment Funds Found to Be Incompatible with the Free Movement of Capital under EU Law [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.gop.it/doc_pubblicazioni/1079_qec8hk8jgv_eng.pdf
64. KPMG EU TAX CENTRE (2025). Euro Tax Flash, Issue 557: CJEU Rules that the Polish Tax Exemption Limited to Externally Managed Investment Funds Breaches EU Law [interaktyvus], 2025 m. kovo 4 d. Prieiga per internetą: <https://kpmg.com/xx/en/our-insights/eu-tax/etf-557-cjeu-rules-that-the-polish-tax-exemption-limited-to-externally-managed-investment-funds-breaches-eu-law.html>
65. KROMANN REUMERT (2023). Beneficial Ownership: Final Judgements in "Danish Cases" – Dividends [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://kromannreumert.com/en/news/beneficial-ownership-final-judgements-in-danish-cases-dividends>

66. LIETUVOS BANKAS (2019). Kolektyvinio investavimo subjektų rinkos apžvalga (2019 m.) [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/leidiniai/kolektyvinio-investavimo-subjektu-rinkos-apzvalga-2019-m>
67. LIETUVOS BANKAS (2024). Kolektyvinio investavimo subjektų rinkos apžvalga (2023 m.) [interaktyvus]. Vilnius: Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/leidiniai/kopija-kolektyvinio-investavimo-subjektu-rinkos-apzvalga-2023-m>
68. LIUKSEMBURGO MOKESČIŲ ADMINISTRACIJA (Administration des contributions directes) (2024). Newsletter 2024 [interaktyvus]. Liuksemburgas. Prieiga per internetą: <https://impotsdirects.public.lu/fr/archive/newsletter/2024.html>
69. LuxCSD (2022). Beneficial Owners Recognised for Tax Purposes in Lithuania [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.luxcsd.com/luxcsd-en/products-and-services/beneficial-owners-recognised-for-tax-purposes-in-lithuania-2866552>
70. OECD (2010). The Granting of Treaty Benefits with Respect to the Income of Collective Investment Vehicles [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. Prieiga per internetą: <https://web-archive-storage.oecd.org/aemint-web-archive-prod/web-archive/55/55e299d1d143c69c7d984add45079c8f299b6a26ef9b623f6e25beddacabe055.pdf>
71. OECD (2010). Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2010 [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. Prieiga per internetą: https://www.oecd.org/en/publications/2010/08/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2010_g1g10b68.html
72. OECD (2016). Multilateral Convention to Implement Tax Treaty Related Measures to Prevent Base Erosion and Profit Shifting (MLI) [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/beps-mli/multilateral-convention-to-implement-tax-treaty-related-measures-to-prevent-beps.pdf>
73. OECD (2017). BEPS Action 6 Discussion Draft: Non-CIV Examples [interaktyvus]. Paris: OECD Publishing. Prieiga per internetą: <https://www.inrev.org/system/files/2017-01/170106%20Discussion%20draft%20AP6%20non-CIVs.pdf>
74. OECD (2022). Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy – Commentary to the Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two), First Edition [interaktyvus]. Paris: OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS, OECD Publishing. Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/en/publications/2022/03/tax-challenges->

arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-commentary-to-the-global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two-first-edition_d97d7096.html

75. VALSTYBINĖ MOKESČIŲ INSPEKCIJA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS (2024). Pelnų mokesčio įstatymo 11 straipsnio komentaras [interaktyvus]. Vilnius: VMI prie FM, 2024 m. sausio 15 d. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/pelno-mokestis>
76. VALSTYBINĖ MOKESČIŲ INSPEKCIJA PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJOS (2025). Tarptautinės dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartys [interaktyvus]. Vilnius: VMI prie FM. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/evmi/tarptautines-dvigubo-apmokestinimo-isvengimo-sutartys>

SANTRAUKA

Kolektyvinio investavimo subjektų pajamų ir pelno apmokestinimo teisinio reglamentavimo problemos Lietuvoje

Kristijonas Barista

Magistro darbe analizuojama kolektyvinio investavimo subjektų pajamų ir pelno apmokestinimo teisinio reglamentavimo problematika Lietuvoje, nagrinėjant tiek teisės aktus, mokslininkų padarytas išvadas doktrinoje, tiek teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus. Ši tema labiausiai atskleidžiama per mokestinio neutralumo ir teisinio tikrumo principų įgyvendinimo prizmę. Kadangi KIS apmokestinimas Europos Sąjungoje išlieka nacionalinio reguliavimo srityje, skirtingose valstybėse narėse vienodomis taisyklėmis veikiantys subjektai apmokestinami nevienodai, o tai kelia laisvo kapitalo judėjimo ir diskriminacijos draudimo principo užtikrinimo problemų.

Darbe analizuojama KIS apmokestinamojo vieneto statuso samprata Lietuvos teisėje, neapmokestinamųjų pajamų instituto poveikis faktinei mokestinei prievolei, taip pat antivengiminių taisyklių taikymo apimtis ir ribos KIS struktūrų atžvilgiu. Nagrinėjamos tikrojo savininko statuso nustatymo, pajamų priskyrimo ir rezidavimo vietos identifikavimo problemos tarpvalstybinėse KIS struktūrose. Teisės aktų ir teismų praktikos analizės dėka atskleidžiama dabartinio Lietuvos KIS apmokestinimo modelio trūkumų visuma, jų poveikis investuotojams bei pateikiamos konkrečios rekomendacijos teisinio reguliavimo tobulinimui.

SUMMARY

Problems of Legal Regulation of Income and Profit Taxation of Collective Investment Entities in Lithuania

Kristijonas Barista

This master's thesis analyses the legal issues surrounding the income and profit taxation of collective investment undertakings in Lithuania, examining relevant legislation, doctrinal conclusions drawn by scholars, and interpretations provided in case law. The topic is primarily explored through the prism of the implementation of the principles of tax neutrality and legal certainty. Since the taxation of collective investment undertakings in the European Union remains within the domain of national regulation, entities operating under identical rules in different Member States are taxed differently, which raises concerns regarding the free movement of capital and the principle of non-discrimination.

The thesis analyses the concept of taxable entity status of collective investment undertakings under Lithuanian law, the impact of the tax-exempt income regime on the effective tax liability, as well as the scope and limits of the application of anti-avoidance rules to collective investment undertaking structures. The issues of determining beneficial ownership status, income attribution and identification of the place of residence in cross-border collective investment undertaking structures are examined. Through the analysis of legislation and case law, the full range of deficiencies in the current Lithuanian collective investment undertaking taxation model is revealed, their impact on investors is assessed, and concrete recommendations for the improvement of the legal framework are put forward.